

Знак Саваофа
Олесь Ульяненко

Олесь Ульяненко (справжнє ім'я Олександр Ульянов; 1962–2010) – найрадикальніший і найжорсткіший, скандальний і непередбачуваний український письменник, автор понад 20 романів. У видавництві «Фоліо» вийшли друком його книжки: «Сталінка. Дофін Сатани», «Жінка його мрії», «Квіти Содому», трилогія «Ангели помсти», «Вогненне око», «Серафима».

«Знак Саваофа» (2006) – роман про те, як Російська православна церква заважає будувати греко-католицький храм. Жорстко і з неабияким знанням справи Олесь Ульяненко змальовує побут панотців Києво-Печерської лаври, розкриває кримінальну суть діяльності цієї конфесії на території України та злочинницькі й збоченські нахили її керманців.

За цей роман письменника багато років переслідували, і йшлося навіть про те, щоби піддати його анафемі. Але це було неможливо, бо Ульяненко вже сам вийшов із пастви РПЦ. Він проголосив анафему перший, його анафема – «Знак Саваофа».

Олесь Ульяненко

Знак Саваофа

Посвячується Григорію Гусейнову

I

Без ризи він аж ніяк не міг, у нього нічого не виходило. Збудження, сокровенне та урочисте, що находило на нього, коли перед ним повставав золотокучерявий келійник, одягнений у сутану, діставало таких висот, що преподобний отець Авакумій не втримувався, падав на коліна і пророчим голосом клекотів на всю келію:

– О! Одумайтеся! Бачу знак вишній! О, одумайся!

Так він робив на колінах довге коло, підтикаючи свою патріаршу мантию, осінивши себе хрестом, ухопившись за груди, падав на пухкі пропахчені перини, шепочучи в нестямному запалі, заковуючи очі, і плакав тонким пронизливим голосом, аж доки руки, теплі й ніжні, майже дитячі, не починали гладити йому бороду, плечі, витирати сльози; ці долоньки з м'якенькими подушечками хутко, вправно бігали обвислими складками тіла, що нагадувало жовте свиняче сало, – не оминаючи найтаємніших, навіть

потворних ділянок, уражених хворобою, але останнє найбільше нагадувало про швидкоплинність життя, тління від пролежнів тіла, з кублами опаришів на спині, а тому швидше збуджувало його плоть, що поступово в'яне.

– Розоблачи мене, дитя. Розоблачи... Бо в любові немає гріха... все, що є, то від нього, від Господа нашого... Знак Саваофа... Так... Так...

Ще в семінарії, коли преподобний громогласно примусив його підняти сутану і показати ноги, отець, а тоді семінарист Авакумій, шаленіючи, стяг одержі через голову, ледь не переусердствував, бо аж настоятель обмахнувся широким опашистим хрестом: ноги мокрі від сперми. А він стояв перед отцем, показуючи нижню губу, в чому був, – лагідний і рожевий, розвернувшись трохи боком: в овальну віконницю летіли разом з пилюкою жовті пучки світла, стояла свіжа, хрумка, як стигле яблуко, погожа осінь. Отець-настоятель був трохи снобом: той чудесний життєвий момент медом наповнював його душу, але часто змінювався згріклим тупим розчаруванням, наче доводячи, що немає в цьому світі пристанку для людської втіхи та щастя. Тоді, того дня, коли у повітрі висіли запахи яблук і завезеного винограду, він ішов прямою, як стріла, вулицею, назустріч червоному диску сонця, ламаючи, мов ту хлібину, задоволення, щось прекрасне, що розквітало різноколірними квітами, яких, видавалося, зовсім не було у житті. Після кількох годин безцільного блукання вулицями, освітленими жовтими ліхтарями з пробитими круглими плафонами, він несподівано глянув на небо і відчув несказанну радість; і почуття провини його зовсім вже не мучило, хоча сліпа підсвідомість намагалася поставити його почуття на своє природне місце. Але радість, несказанна радість... Це відгонило протухлими оселедцями, іржавою оманю. Світ надто жорстокий, щоб слухати солодкуваті чи то солодійські півчі завивання попів, виряханих, наче новорічні ялинки.

І тоді отець мало вірив у присутність Бога. Але з часом до будь-якої роботи звикаєш: тільки думки пропливали скаламученою водою, тягнучи на свинцевих хвилях шматки криги. Треба вірити в абсурдну швидкоплинність ріки, бо вона ніколи не перестане існувати, людська думка і життя – то тільки віддзеркалення років і часу. Як і каміння. Німий багатовічний свідок. Життя відбирає час надто швидко, щоб поставити тебе перед Творцем. На розі Червоноармійської, біля собору, де цигикали і фальшивили на органах, його пронесло, з кров'ю, та так, що він не міг сісти, а стовбичив, тупо спостерігаючи, як тепла червоно-жовта рідина збігає по литках. І втихомиривши біль, він просидів на лавці, стиснувши долоні, скімлячи, як побите щеня.

Зараз, коли до нього підійшов келійник Зосима, він нервово обмацав кожну його складку, погладив по голові, покахикуючи та пирхаючи слиною, і констатував про себе, що зараз він, Авакумій, зовсім вже не той, напевне, тому і починає все передчасно. Пошвидше, але підготовувався дотошно і вперто, наче ювелір. Тому відсторонив тендітного, з впалими грудьми, але міцними гладенькими ногами, виголеним задом, синіми бездонними, посмикнутими сизим серпанком очима Зосиму своєю широкою долонею і сказав:

– Дитя, ти, кажуть, в миру був співаком... – і, не чекаючи, коли той відповість, загудів грудним добродушним баритоном: – Так заспівай. Заспівай, отроче. Потіш мене задля любові нашої. І... – але про Бога умовчав.

І Зося заспівав приємним кастрацьким голосом про тугу кохання, про безталанне життя, переходячи в такт кивкам Авакумія, в якого тремтіло воло, і він вичікував, коли по ледь вловимому знаку той підніме руки, різко переверне і замахає долонями – вгору і вниз, вгору і вниз. Тоді Зося починав поволі стягувати одяг. Потім він цілував отцю ноги, далі вище, підтикаючи сутану. Авакумій стогнав, плакав і тремтів усім тілом, – нарешті він, трусячи черевом, клав Зосиму на перини, животом донизу, мазив сідниці чимось запашним і навалювався зверху. Якраз у цю хвилину, коли отець вже розпалився, а Зосима попискував і просив ще та ще, заскочила сестра Акінья. І сказала:

– О Господи!

Авакумій зліз, хилитаючи головою, став, у чому був, обтрусив та витер простирадлом член і поманив Акінью вказівним кречкуватим пальцем з ребристим, загнутим наприкінці нігтем.

– Ану, подійди, сестро, сюда.

Вона підійшла до нього з витріщеними поросячими очима, маленька і кругла від нездорового монастирського жиру, колись вона працювала у колгоспі завскладом, прокралася. Була молодшою, то її вподобав якийсь отець, а так користалася вся чорнориза братія.

– Стучать надо, алі самой пріспічіло?

– Да я стучала, святейший...

– Ага... Ага... Ага...

Дужі руки отця-настоятеля надушили плечі, поставили її на коліна, перш ніж вона встигла щось пролепетати, карк її хряснув, голова безпомічно, як у курки, повисла на шиї. Зося, тобто Зосима, підтиснувши коліна, вицокуючи зубами, дивився з купи перин, як вона сіпається на підлозі, у густій калюжі світла, гребеться ногами, а над нею сопить жерлами ніздрів Авакумій, харчить разом з Акіньєю. Не довго думаючи, він шурхнув за спиною і кинувся довгими лавринськими коридорами в пекуче літо. Він втікав що є сили, натягуючи на ходу одяг, і вже чув, вискочивши за стіни Лаври, як хтось гвалтує, кричить, щоб тримали вбивцю. Позаду, в лавринських дворах, розганяючи луну, фуркнув двигун авто. Він заскочив у провулок, вже добіг ринку, побіг Кловським узвозом, натикаючись у солодкій сонячній патоці передполудня на зайнятих ділом людей. Будинки стояли непорушні у своїй бездіяльній буденності, з відкритими навстіж вікнами, затягнутими білою марлею. Так він біг, пройнятий запізнілим каяттям, не перепочиваючи, аж до Бессарабки, босий і ошелешений, звернув у підвір'яття до казино, потім ще кудись. Ударився очима об напнуту мотузку для білизни. Зупинився серед продавців квітів, одхекуючись, як велике породисте щеня, дико чомусь радіючи соковитим бутонам троянд, весь хмеліючи від нещодавньої погоні, короткочасної несподіваної свободи, що розпирала тіло. І тут його ззапала рука, викрутивши рожеве вухо. Хрумкнув під чиїмись пальцями хрящ. Зосима навіть не встиг перелякатися. Він приречено підвів догори свої голубі, з сизою поволокою очі, що рвонулися до синього неба, яке почало вже вгріватися, на косяк птахів, що шурхонував з блискучого мідного даху, перевів погляд і угледів перед собою Пашку Дрозда, підручного Андрюхи

Лямура, в якого тогоріч працював, завинив гроші, а тому подався до лавринського монастиря; йому стало трохи легше, але пригадалося, що Пашка якось пронюшив про його уподобання, тож одне не було краще за інше. Його залило холодним потом.

– Ну, пасан, нарешті ти попався... – Пашка розтягнув добродушну фізію, згріб за барки Зосиму і притис до стіни. – Борг. І наркоту.

– Віддам. Все віддам, Христом Богом... Ти тільки мене порятуй...

Тут підкотило чорне «вольво», підкидаючи у повітря картонні коробки та оберемки квітів, що посипалися кольоровим водограєм на вилузаний асфальт, і Пашка здогадався, що тут діло нечисте, вже подумував, чи не полишити Зосю напризволяще, але несподівано потягнув його у прикарабка, віддав зляканого сердегу двом здоровилам, що сиділи за великим дерев'яним столом і торохкотіли в нарди, а сам повернувся і став спостерігати, як нипають місциною кремезні молодики; оцінивши ситуацію, він витяг мобілку і щось коротко сказав. Відразу навперейми вилетів чорний джип, зупинився. Чиясь рука ліниво кинула гранату. «Вольво» підстрибнуло на місці, зайнялося вогнем та димом, а два зляканих переслідувачі дременули, затуляючи руками голови та потилиці, у напрямку Печерська, плутаючи дворами. Пашка задоволено шморгонув ніздрею кокаїну, подивився на розвалене «вольво» у розсипаних квітах, ідіотськи захихотів: «Блін, как німецький танк...»

– Яша, цей підар знає, де Андрюха Лямур... А там видно буде, – роз'яснив він тому, що підходив, з важкою щелепою і парюю поросячих, налитих салом і наркотою очей. Вони повернулися і перевальцем пішли. Зося зустрів їх вдячним поглядом людини, яку застукали у нужнику, і, підтиснувши коліна до підборіддя, тихенько заплакав.

Той, що з крутою щелепою, блимнувши очима, сказав:

– Чого, дурашка, плачеш... Знімай штани, знайомиться будемо.

І вони голосно, під завивання міліцейської сирени, зареготали. Зося їм підхихикував, дивлячись на кольоровий килим квітів, пройнятий благоговінням і запізнілим каяттям. Зад у нього був у чомусь липкому; він навіть подумав, що преподобний встигнув-таки зробити своє діло, якщо то, звісно, не банальний вазелін. У сонячному паводку, через забетонований майданчик, тріскаючи крильцями, пролетів великий рогатий жук; він описав півколо, завис у повітрі так, що можна було роздивитися його голівку з перископами очей, і прошурхотів перед сірим, осклілим, як у мерця, поглядом колишнього келійника Зосими, а напросто – Зосі. І відразу стало тихо, тільки кавчала міліцейська сирена, лунко гублячись дворами, ламаючи звуки, що їх випльовували тисячі голосів.

В середині літа, поблизу напівзруйнованого будівництвом майдану Незалежності, Побіденко Андрій на прізвисько Лямур вперше відчув, як життя вибухнуло в його венах гарячим током, і до нього дійшов нарешті зміст колись сказаного Лаврентієм, що людина ніколи не хоче і не звикне до страждань. Він завоштузився на задньому сидінні. У салоні роем мух тріщало радіо. Липнєве сонце не діставало в авто, але йому першило горлянку і важкі сині краплини поту сповзали по вижолобках шиї. Він зачаровано і розгублено подивився на руки, що звично тремтіли, як у людини, яка

останній рік міцно сидить на кокаїні. Якраз тоді Яшка Полохало на прізвисько Лоренцо тихо і м'яко накинув йому на шию теплу, нагріту за цілих дві години чекання, шовкову мотузку. І в ту ж хвилину, як всяке паскудство долі, ковзнувши безглуздо осизілими очима, Андрій побачив, як вона виходила з елітного магазину одягу. Тоді він несподівано зловив інший кінець думки, що плуталась у прохолоді кондиціонера: він подумав про Лаврентія і чомусь зазначив, що так, швидше за все, не помирають. Але сране безглуздзя рикошетило, наче доводячи, що ось твій підсумок і ось те, над чим ти добрих чверть віку побивався, – вислизнуло, як глистюк з-під пальців прозектора. А Ілона йшла попід широкими вітринами, вітер задирав коротку червону сукенку, кілька робітників тягли велетенського обапола, грала музика електродиско, весела і тупа, легким передзвоном китайських дзвіночків осідаючи в прохолоді автомобіля. Як дебілкувата заупокійна. Він вже відчував, як тіло починає німіти, чисто психологічно приготувавши останній супротив життю, пробираючись якоюсь до дивини солодкою втомою, як тоді, коли бажають спорожнитися. Тоді він за інстинктом сіпонувся, а Яшка ще поляскав його по плечі теплою шерехатою, майже селянською міцною долонею, ніжно прошепотівши на вухо, обслинюючи мочку: «Нічого, я тебе не больно...» Свідомість знову уперто з'явилася поза межами розуму: про двісті двадцять четвертий кілометр, про білі, як гори рафінаду, хмари, похилену вируділу на сонці траву, перекошений свинарник, де човтали довгі, як узбецькі дині, рябі льохи, і він видихнув повітря та зацідив Лоренцо ліктем у сонячне сплетіння, викрутився, впав у ноги, на спину, як тарган. І коли харкнув постріл, а мізки Яшки вихлюпнулися на сидіння та задне скло автомобіля, Андрій розпачливо подивився на голену потилицю водія, зазначив, що знову все буденно, як пісок під вітром, повторюється, і вистрелив у потилицю з купою рожевих прищів, що повискакували від пітниці. Потім вже вибачився, зовсім на автоматі, фиркнувши котом, бо нічого поганого цей мурловоз, колишній мормон, йому не зробив.

Зітерши ретельно з обличчя та шкіряного піджака квацьки мозку, він зиркнув на Яшку з розваленим черепом і жовтим, вошаним, пожмаканим, як пергаментний папір, обличчям; одне око звисло на тоненьких ниточках і не одірвалося тільки тому, що прилипло до передпліччя; пожбуривши губку, він неквапом виліз, мружачись, під липнєве сонце, думаючи, що Яшка сьогодні нап'яв моднячий твідовий піджак, які одягають у салонах або іноземна богема, – звідси, знадвору, він краще розгледів її обличчя, наче хто відфокусував у далекомір: чисте, гладеньке, майже лялькове, полите кавовою засмагою, де чорні брови двома арками висвітлювали блюдця зелених очей. Мутна хвиля переляку ще не підкотила, а тільки тремтіли дрібно руки, розбігалися сизі кола, збираючись докупі в порожньому колодязі якогось двору. Потім вже заколотило, але відчуття було таке, наче йому зараз п'ятнадцять років, наче він вийшов на зупинці автобуса у себе в приміській зоні, залишивши контролерів битися лобами об зачинені двері. Цей факт подивував його немало, і він рушив спокійно попід стіною, розваленою будівельниками, сапаючи ніздрями розкришений тиньк та цементну пилку, ледь підтискаючи плечі від широкої, розвернутої і залитої сонцем площі. Він знав, що Яшку і водія кинуться через годину або пів, не пізніше, а тому віддавався нудотній порожнечі, після якої полишає смерть, з паскудними фрагментами спогадів, що кавалками зависали у розтопленому, як масло, липневому повітрі.

– Гандони... – чвиркнув слиною під ноги, тупо уп'явся у вигоріле, пусте небо і додав: – Бляді...

Йому заманулося повернутися, але знав з досвіду, що краще поволі дійти хоча б до Басейної, взяти таксі, від'їхати на безпечну відстань та обмізкувати добре все, що трапилося. Але він таки повернувся, дивлячись ліворуч та праворуч, знову виловлюючи тінь спогаду, що промайнула пльовком у голові перед очікуваною смертю. І тільки тоді, коли надумав повернутися, важко засапав, наче від задухи, підганяючи тяжкі хвилі до горлянки, і ніде не було видно. Цієї маленької курви у червоній сукні ніде не було. Але спрага до життя пересилила, він вийшов на людну частину вулиці, туго переставляючи ноги, і зупинив таксі. Все, кінець, те, що він ліпив десяток років, пішло коту під хвіст. Те, що називалося Ілоною, пощезло, і нічого більше не було, крім марева, зліпленого разом зі смертю, що зараз продефілювала повз нього; з такою думкою він глянув на будівництво і побачив, як велетенська плита зависла над широкою тарілкою забетонованого майданчика, хилитнувшись у рудих переливах пилюки, вималювалася у порожній чашці неба, а потім плиском гухнула на вивідок робітників у помаранчевих шоломах, що вже кинулись урізнобіч, наче мурашва від дощу, але бетонна мухобійка таки встигла, разом зі смертю, накрити кількох.

– Ого, – сказав водій, але не пригальмував, вивернув кермо, і машина загуцикала, плутаючись у петлях завалених цеглою і розкорьожених будівництвом вулиць, у напрямку спального району. Через два квартали вони зупинилися, і він вискочив, щоб перепустити невеличкий стаканчик текіли. Тільки тоді, як загуділа велика зелена муха, одна-єдина у всьому просторі маленької кав'ярні, він побачив перед собою круглобoki помідори з краплями роси, гарні ноги офіціантки в куцій зеленій спідничці, тяжкі червоні порт'єри, здоровенний псевдоанглійський камін, і його виблювало. Тримавши в роті гарячу і гірку жижу, він дістався до туалету, впав на чотири, обхопивши очко руками, і продовжував блювати. З кожним спазмом до нього вже почала крізь сизину і каламуть повертатися свідомість, і Лямур розумів, що в цій дорогій забігайлівці його надто добре знають і можуть відшукатися доброхоти, – а вони обов'язково віднайдуться, – і тоді вбивство Лоренцо та Мормона було полишене сенсу. Дивлячись у забльоване очко, він тихо виматюкався і відразу потягнув руку за спину, де стриміла «беретта». Обтираючи рота однією рукою, викидаючи іншу, він впав на спину і побачив перед собою дівчину в жовтій сукні, обшитій рожевими і зеленими блискітками, що обтягувала її худе, майже хлопчаке тіло, з рудим меліруваним волоссям, воружкими карими очима, в яких плавав воцаний полудень, зі свистячим бездумом й ідіотською цікавістю, яка буває тільки у людей такого сорту. Зараз ця блядюга буде ввічливо говорити, вдаючи з себе те місце, куди вона прийшла.

– Вам недобре... – тупо промовила вона, потім притиснула пальці до рота. – Ой... Розумію... Але мені теж треба в туалет...

– Проходь, – захрипів Андрій, не опускаючи ствола, з жахом ловлячи останнє слово, що заgrimіло чужим басом, ніби хтось гавкнув його з унітаза.

– Сидиш, мала, тут... Вийдеш рівно через десять хвилин... Інакше, само собою зрозуміло, я тебе пристрелю...

– Будь ласка, – пропищала вона, але по її обличчю не було помітно, що вона злякалася; тільки зараз Лямур помітив, що її кумарило і трохи потіпувало, але зовсім не від його «беретти».

- Добре, - сказав, підвівся з колін, витер хусточкою рота і потеліпав до столика: томати, текіла, дольки лимона. Його знову знудило. Але він проковтнув текілу, загриз лимоном, посидів, замовив ще, переплачуючи офіціантові, щоб пошвидше. Коли той вже був готовий відійти, Лямур шепнув над вухо:

- Там в туалеті якась бецалка ширяється. Постарайся, щоб вона сьогодні десь заночувала... - і тицьнув скручену руркою зелену сотню.

Офіціант з виголеною до рожевого благообразною яйцевидною головою значуще усміхнувся:

- Це Верка. Вона колись плуталася з Навахою, але після того, як Наваху злили, то бовтається за звичкою... Іноді за дозу її хтось з братви пропирає в туалеті... Зараз ми все влаштуємо...

Андрій випив ще текіли, потім лишив гроші на столі, косячи очима навсібіч, поплентав перевальцем до виходу. Горілка вдарила в голову, але страх не приймався, а зависав скрізь густими кавалками, як оця спека. Він зупинився перед входом, чекаючи, що його хтось покличе, але нічого не трапилося, і він зарипів східцями донизу, потім шурхонув у суху тінь під роздовбаними осоками і заліз до авто. Він сидів, доки водій вошколупився зі стартером, і волів би, щоб його хтось покликав, начеб так, що ось все повернулося на місце і його ніхто не хоче прибрати. Він сидів і думав, що, можливо, це була ініціатива самого Яшки, але навряд. І ідка пустота вошаного полудня, з нерухомими постатями людей, які сьорбали брунатне світле пиво, пепсі, кока-колу, вжахнула його ще більше, так, наче він нахилився до пекельного казана і вдихнув його випари.

Він знав ці місця раніше майже напам'ять, але зараз вони пропливали перед очима чорними масивами, обмитими брудними водами без риби, з рядами безликих домів на облізлих берегах, де тільки вночі починалося справжнє життя, де можна було пересидіти кілька днів, а там як Бог дасть. Він став перераховувати вулиці й закути, закривши очі, але раз по разу блимаючи на водія, що мугикав якусь пісеньку, курих дешеві смердючі цигарки, смачно пихкаючи димом, і, напевне, думав, що йому сьогодні поталанило. Таки поталанило. Лямур нікого в житті не хотів убивати, переконував себе, але якась падлюка повернула цю вісь, і його життя скаламутилося, як оця засрана річка, що дме свої води, як із розбитої каналізації, пожирає кожного дня до десятка роззяв, бідолах, невдах і нещасних засопливлених закоханих. Так, його біда в тому, що надто багато для своєї професії він думав. Але смерть увіковічує людину, яка б вона падлюка і ница не була. Скільки в пам'яті народу живуть образи п'яниць, розпутників та всіляких бичів, хоча останні носили тільки подобу людську. І він нарешті до холодного заспокоївся, зализав волосся і почав щось відповідати водієві. Потім він його зупинив за три зупинки, біля купи сміття, що грандіозно піднімалася над пласким, як стіл, піщаним краєвидом з акуратними будиночками під червоним керамзитом, який нагадував йому черепицю далекого дитинства, з кетягами хмелю та дрібними бубками дикого винограду; неквапом розрахувався, переплативши, і пішов куширами, через очерети навпрошки до жовтої будівлі маркету. Хотілося кокаїну. Він йшов, грузнучи ногами у піску, але не відривав погляду від озера, від берега та багатоповерхових дач, і пуста його глибилася, а навколишні предмети набирали якогось

іншого змісту. Навіть банальна гнила вода в калюжі, й та викликала в його мізках реакції набагато сильніші, ніж то було кілька годин тому. Тоді він уперто почав думати, фіксуючи навколишній світ, мітяти про себе, так, наче він бачив оце крутилово востаннє.

Тоді вирішив, що дожив до такого моменту, коли життя не відкривало нічого нового, а тому його змушувало все більше відкидатися, нехотя, з виском душевним розрізаного скла, у минуле; навряд чи це було спогадом з претензією на аналіз чи продиктоване тією необхідністю, щоб уже і провести життєвий кордон та підсумок пережитому, – цей вимушений тиск смерті, який зараз гумово давив на цього. А вгорі висіло помаранчеве сонце. Білими гладкими плитами під жовтим супермаркетом пройшовся вітер. Тільки зараз Лямур побачив яскравість та різнобарвність життя. Йому кортіло кокаїну, текіла вже вивітрилася, у роті залишився запах лимона і якийсь ще неznаний присмак. Два роздягнених до пояса негри, граючи м'язами, купами тонких, ледь вловимих оку сухожиль, неквапом перемовляючись, пройшлися за дівчиною, по-підлітковому складеною, з хлопачою зачіскою, круглим задком, обтягнутим напівпрозорими білими штанами; оголені її руки, обсіпані пушком, майже курчачим і ріденьким, мали округлу форму, звабливі по-дорослому, а пальці – з яскравим дорогим манікюром. Андрій навіть почув її запах, трохи дешевий, ще без смаку, не підібраний, так, як вживає парфуми тільки дівчина, що не розпробувала справжнього життя; і цей приторний запах, разом з вітром і юхтовими неграми, які зараз навряд чи дратували його, вирвав спогад: Яшка показує за три гривні малолітнім сцикухам свій хрен. Скільки років минуло, коли це було? Він провів тупим, осклілим без кокаїну поглядом негрів і дівчину і з розпачем визнав, що це може закінчитися в один прекрасний день, якщо він, як бовван, буде стриміти на очах усього люду, а дівчина могла б сьогодні заповнити його вечір, аби не срана ця катавасія. Він зрозумів, заздючи цим неграм, що таке свобода бути живим. Він ще раз подивився на її відображення у широкій, вилизаній мийниками вітрині маркету, сковтнувши липку слину: так, потім, упродовж якихось двох років, вона буде скаржитися на різі в сечостатевих каналах, на геморой та випадіння прямої кишки. Суча ця скороминучість. Як оцей сизий вітер, що надуває яскраві балахони спідниць та суконь, відкриваючи чорний таємничий вхід до життя.

Він підіймався крутими східцями, зайшовши з чорного входу, на дев'ятий поверх, ковзаючись мокрими ступнями у черевиках, і з кожним новим поверхом його тверезило, і шматок синього неба, напевне, на дощ, приводив до пам'яті. Лямур вже нічого не думав, тільки відчував, як тяжка, налита кров'ю і жахом порожнечі голова хилитається на шиї. Нарешті він добувся на дев'ятий поверх, витягнув «беретту» і, відкриваючи двері, відразу ввалився у напівтемну крихітну кімнату з одним лежаком, переносним телевізором, – більше нічого. Понишпоривши кімнатою, він зробив висновок, що нікого тут не було. Та й не могло бути; якщо він не буде малюватися, то може просидіти тут тиждень або два, потім щось проясниться або його, диви, навіть передумають убивати, ймовірно і таке. Він понишпорив у сумці, забитій грошима, витягнув пакет з кокаїном, розсипав порошок на підвіконні й розбив на чотири доріжки. Втягнув одну, відійшов, пройшовся, викидаючи по-смішному ноги, витираючи ніс; повернувся, докінчив три відразу. Смачно чхнув разів зо три. В голові прояснилося. Напевне, нічого страшного не трапилося, швидше це самодіяльність Яшки разом з Мормоном. Мобілку він відімкнув, але можна спробувати увімкнути, може, якась трясця спробує додзвонитися зі стаціонарного, тобто домашнього. Він закурив, дивлячись у

щілину порт'єр на висотну будівлю напроти. Вивалюються на балкон, діловито підкурюють, розмовляють, засмагли і щасливі, наче це життя тягтиметься блазенську безкінечність. Вони безтурботні аж доти, доки випадок, тупий, але спрогнозований чиеюсь невимовною силою, викине на бордюр або на теплі долоні їхніх родичів чи коханих мозкову жижку. Отоді тільки і розпочнеться весела карусель. Дзінь-дзінь, це не поштар, а смерть, з удавкою, з позором та злиднями, з підвішеними до костяниці кредиторами або ментами. А до цього тільки скніння та тління. І зараз йому хотілося, щоб все попереднє життя було вигадкою. Піт сльозив крізь пори. Узурпатори, – вже весело подумав він. Глянув на білу сорочку, що висіла на тремпельку, дорога, з голландського сукна. Яшка привіз її тільки три дні тому, разом з отим твідовим піджачком. Фраер, завжди був недорікою і не міг думати наперед.

Ото воно у нього і почалося з білих сорочок. Це для нього стало нав'язливою ідеєю, як і двісті двадцять четвертий кілометр, – його тоді батько взяв, щоб накопати червів для рибалки. Він добре пам'ятав той ледачий серпневий полудень. Місцеве населення знайшло розвагу і теліпало язиками, що ось ніяк не ущерблюється місяць, висить собі кривавою кишкою над степом, над озерами, над млином з повийманими вікнами, отак третій день теліпається. Баби ходили ворожити на карти, і кожен виліплював найнеправдоподібнішу гіпотезу. А вдень сонце нещадно вилизувало пласкі поверхні місцевих помешкань, і вечорами стояла тиша разом з причманілою мошкарю. Нічого такого ніхто з молодшого покоління не передбачав, ніщо нічого не віщувало. Мешканці цього невеликого за розмірами району, закрученого вузлами старих вуличок та закапелків навколо мертвого озера, де поналіплювалося перекошених одноповерхових будинків з вічною сльотою над дахами, спертим болотяним повітрям, смородом від кісткового заводу, де спалювали падаць, сміття, напівзруйнованим, але діючим монастирем, звідки шурхали чорні скарлжені постаті монахів, та самотньою церквою якраз побіля урвища, ближче ще до одного озера, де водилася така-сяка риба, – поволі, потроху намулювали, хвиля за хвилею прожитого життя, свої закони. Був там ще двісті двадцять четвертий кілометр, – це коли вийти до урвища, пройтися дорогою, а можна навпростець, через руїни якогось безіменного селища, а там до старого млина, і виходиш у степ, широкий, як повинь навесні, з шовковистою травою і кулею сонця на горизонті. Через десять років після того, як там вибудували свинарник і неподалік перетнула степ траса, місце взагалі обезлюдніло: останні люди покинули поселення. В свинарнику лишився один зморшкуватий чоловічок, що, поки був молодшим, підстерігав молодиць з щіткової фабрики і зманював їх великим свинячим окостом. Іноді це йому вдавалося. Він весь час вовтузився у свинарнику, в безлюдному степу, і раз на місяць приходив помитися в лазню. Прозивали його по-простому – Льопою. З роками він геть здичавів і, окрім свиней, нічого не бачив. Ходили балачки про великі гроші, буцімто накоплені ним на поросятах. А тому, що там підпасалися місцеві «бики», тобто знать, та чутка була вірогідною. Проте нікому з вурок і в голову не приходило пересвідчитися у скарбах насправді. Надто дике і страшне місце було. На місці старого млина колись стояла велика церква, а то навіть, говорили, собор. Але навряд чи це зупиняло шукачів легкого хліба. Просто не заведено – і все. Тому все, що відбувалося в цьому районі, на той час зовсім не респектабельному, що якимось робом належав до столиці, з її віяннями, мало акцент окремого містечка, тут чужинців приймали не дуже люб'язно. Тут знали наперелік місцевих повій, місцевих вурок, місцеву знать. Про них говорили в такому тоні, що не терпить ніяких доказів, не потребує зайвих роз'яснень і так далі. Вони або були авторитетом, або повністю

засуджувалися, але у свідомості таки належали до великої сім'ї, що збавляла роки, стулившись тісним кільцем біля купки смердючих озер. Образа чужинцем їхньої гідності часто сприймалась як образа всього околотку. Тому коли на вулиці Жовтневій, у роздутих вітром білих парусинових штанах, з акордеоном під пахвою, у льотній формі, з'явився чоловік майже двометрового зросту, брунатний від засмаги, з чіткими рисами обличчя і голубими очима, половина жінок відкрила вікна і сказала «ах»; то був його батько. Всі п'яниці, що сиділи за пластиковим столиком, всі спрагли й нудьгуючі біля «Сосновок» подивилися на Володьку чистими дитячими поглядами, осклілими ще з учорашнього ранку. А ще він був одягнутий у лаковані черевики, рожеву нейлонову сорочку; назирці за ним дріботіла його дружина, яку звали Анастасія, зовсім не схожа на висохлих або тлустих місцевих жінок, що з роками більше нагадували свої нечупарні кубла або нудний пейзаж, – з тонкими руками, вивітрілими обличчями, животами, що перевалювалися за резинку рейтузів, і кислим подихом з рота котрих можна було отруїти при лайці половину району. Вона була надто гарною як для столиці, а для цього напівгиблого місця робітничих кварталів і поготів. Справжня американська красуня, яку показували в кінотеатрі, де квитки коштували на дитячий сеанс десять копійок, а на дорослий – двадцять.

Побіденко Володька, а пізніше Принц Дакарський, оселився в самому центрі робітничих кварталів. Цей район називався Червоним. Швидше за все тому, що будинки були вибудовані виключно з червоної цегли паскудної якості, бо весь час осипалися, а після затяжних дощів стіни часто осідали, а то і провалювалися. Значить, там він і оселився з дружиною, так і не виправдавши сподівань благочестивих матрон цього поселення, яке називалося то Соснівкою, як і пивниця, то просто Озерами або Лагуною. Володимир влаштувався працювати на кістковий завод водієм вантажівки. Через місяць проявилася ще одна його дивакуватість: він почав скуповувати книжки і цікавитися речами, ну зовсім не потрібними у тому середовищі, де він мешкав. Потім пішла чутка, що він шукає якусь книгу, зовсім рідкісну, заборонену. Те, що книжка була заборонена, викликало деяку симпатію у людей, що вічно копичилися біля бару, сьорбаючи кисле, наполовину розведене водою пиво. Через рік жінка народила йому хлопчика, якого назвали Андрієм. А ще через півроку вона померла від менінгіту, і відтоді Володька запив і пішов по жінках, полишивши виховання сина на підсліпувату родичку Онисимівну, яка курила «беломор» і працювала санітаркою у дитячій консультації. Розповідали, що вона відсиділа десять чи п'ятнадцять років за зв'язки з Махном. За останнє її чи не найбільше поважали і водночас трималися подалі. Жінка вона була крутого норову, майже тобі чоловік. Тільки вона могла під час німецької окупації погавкатися з комендантом, і їй за це нічого не було. Онисимівна виховувала Андрія. Жінкою вона була грамотною, бо читала багато, ота капость пристала і до малого. Майже нічого він зі свого життя не пам'ятав, тільки великі пазухи яру з тоненькою цівкою стежки, що потім, у найгидші, найчорніші дні життя йому снилися. Хоча Онисимівна стояла осібно. У його пам'яті збереглася крихітна кімната, що пропахла молоком та медикаментами, котами і книгами; книжками був завалений коридор, маленька спальня, горище, розкладний диван з випнутими пружинами. А тому запах вижовклого з часом паперу ставав усе сильнішим. Восени, коли Онисимівна пила чай з малиновим чи яблучним варенням, запах стояв особливий, додаючи суму голій осені, з сірою перспективою неба у провалля верболозу та яру.

Але того року, коли йому виповнилося сімнадцять, трапилися події, які він намагався забути, а вірніше, не надавав спочатку значимості, і тільки упродовж короткого часу вони до нього поверталися, все яскравіші, напевне, виразніші, ніж були насправді. Ці три події потім злилися, щоб спалахнути водночас, і, видавалося, вже обсіпалося попелом, як після пожежі сухим літнім днем, поволі клаптями осідаючи наприкінці вулиці твого життя; але – ні, – все має властивість паскудно осідати в пам'яті. За різницею, що в пам'яті все влаштовано, розкласифіковано та розкладено поличками: хочеш – переставляй, хочеш – ні. Блювотиння минулого, параноя минулого, спраглисть нездійсненого повороту назад. Того року з'явився Лаврентій. Тоді скресло сонце його дитинства і він відчув себе дорослим. Тож Лаврентій з'явився невдовзі після скандалу в монастирі, про достовірність божилася баба Лукашиха, що торгувала самогоном, а виганяла, тобто варила його, ховаючись від міліції, в очереті, – вона-бо сама бачила. Люд у тій місцині мешкав пересильний, з центральних та західних областей, а тому народ якоюсь мірою був набожний, хоча москальську церкву, а особливо брудних і вошивих монахів, не дуже любляв, якщо не сказати по-іншому. В тому ото середовищі, родом десь з-під Опішні, крутилася і Лукашиха, червонощока, з великими грудьми, могутнім станом козачки і гострим язиком, таким, що з нею не збалакалося б і ціле містечко. Вона давно говорила, що монахи неблагочестиво хлищуть її сивуху, гарують до ночі, а потім тиняються над урвищем, векаючи у вигрібну яму, щоб, диви, ігумен не підловив. Але народ, подавлений атеїстичною мораллю чи просто тримався осторонь від цих балачок, не дуже приймав розповіді Лукашихи до уваги. Навряд чи мешканців Соснівки можна назвати набожними, але у великі релігійні свята на вулицях та майданах, що розсипалися дрібним намистом, не зустрінеш жодного тверезого з не розбитою харею, навіть десятилітні хлопчачи хилиталися з цигарками в зубах та обригували, від незвички до спиртного, похилені паркани та облужані стіни. Ото там, в монастирі над пагорбом, все і почалося для незадачливого Андрія. Ігуменом був Лаврентій, або Феодосій, благочестивий чоловік, що потрапив до цього монастиря за свою палку нелюбов до режиму, до світської та релігійної влади. Він читав гнівні проповіді початком, а потім затих, напевне, гадаючи, що говорити, коли братія зовсім не туди дивиться, і йому доводиться вилучати порножурнали та всілякі сороміцькі малюнки, хоча він проти цього нічого не мав, але тільки поза межами монастиря, а значить, – іди у вільний світ, коли тобі ряса монаха давить – не варто. Так, звісно, за нього вирішував народ Соснівки, а як воно насправді було, то це ховали монастирські мури. Але часто бачили, як вони гайворонням висідалися на тих мурах, спостерігаючи процесії школярів, що йшли на навчання, вертячи кругленькими задками, лупаючи довкруг блискучими оченятами, аби углядіти мужчину, ухопити побільше блискучого світу, що прокочувався перед їхніми вродливими і свіжими личками; вони кликали руками, порухами до себе монахів, показуючи хто язика, а хто задирав повище спідницю, щоб мелькнути білою смужкою білизни перед обличчями братії. Братія витягувала шиї гусаками, лаялася, сковтувала спрагло слину, але мурів не покидала. Також братія по п'ятницях перебиралася на лівий бік муру, щоб з узвишшя подивитися на танці, хоча, окрім музики та яскравих вогнів з купою мурашиних людських тіл, вони нічого не бачили, але, видно, оте і заводило їх найбільше. Тож можна здогадатися, що доброчинність не входила благочестиво до монастирських мурів, як того прагнув Лаврентій. Історія ця виходила зовсім гибла, туманна і навіть таємнича. Неподалік від монастирських мурів знаходилася місцина з кількома деревами, з невеличким келишком озера, високою папороттю та кущами глоду, що весною вибухали білим квітом, наче хто

розвішував біле ганчір'я чи висушував білизну, – так воно все виглядало серед накопичення громаддя бетону та сірих мочарів. Там ще родили велетенські лопухи, широкі та міцні, як у доісторичну епоху. Ото там і відлинювала частина непутящої братії, що здебільшого складалася з людей, які не хотіли працювати у колгоспі, а на більше розуму не вистачало, а як вистачало, то швидше у родичів та знайомих; віри у кожного другого, якщо і не в кожного першого, було, напевне, не більше, ніж у качконоса, а може, шанси їхні зрівнювалися. Але і це стверджувати – то віддаватися на пошук фантазії, що загалом у таких пікантних випадках краще оминати, щоб не спокушати лукавого. Це те ж саме, що шукати сенс у житті. В житті немає ніякого змісту, він, по всьому, існує у Господа Бога. Тільки це може бути життям. І тільки Всевишньому підвладний скажений, нуртуючий його ритм. А так, з точки зору людини, життя порожнє і дурне, повне терзань, глупих надій на краще. На позір – смердючі вигрібні ями ілюзій. Можливо, так, сходячи солодкуватим кокаїновим потом, думав Лямур, загнаний у дванадцятиметрову площу малосімейки. Він вбачав Господній промисел, але не вірив, що провина його лежить не так близько і не так далеко від правди, що кипіла і переливалася оманливо і щасливо за вікнами.

Тож Лаврентій навідався до тієї буколічної місцини, де качки поважно, не боячись люду, колись плавали водоймищем, але відтоді, як об'явилася братія, ігумен з подивом про себе зазначив, що живності не те щоби поменшало, а вона геть позникала, наче на подвір'ї не кінець двадцятого століття, а глибокий кайнозой чи насувався черговий льодовиковий період. Напевне, причина була зовсім у іншому, так думав собі Лаврентій, підкасаючи рясу, пробираючись куширами. Братія якраз займалася «мар'ене», тобто возлежала на пахучих травах, які по праву належали монастирським козам: на кількох імпровізованих вертелех смажилися пернаті та безпечні мешканці водоймищ. Людина часто платить за віру, але за що розраховалися безсловесні тварі, невідомо. Один прикрий факт змусив Лаврентія взятися до зброї. Зазначимо наперед, що він би так і блукав у сутінках, аби не старий російський православний звичай місяцями не приймати ванни, любити вошок і всяке там, чого братія дотримувалася і досить дотошно виконувала, отримуючи від цього вельми приємну втіху. На місці їхнього скопичення, де вони розкладали рябі від бруду та лепу тіла, завжди зависали густим стовпом зелені мухи, які в народі чи в зоології називають м'ясними. Ці падлючі тварі полюбляли терзати плоть страждущої братії, що гуцикала на м'яких травах і, трусячи бородами, прикладалась до трилітрового слоїка з каламутною рідиною виготовлення клятої Лукашихи. І це б нічого, бо Лаврентій був людиною зовсім не вузьких життєвих правил і умів розуміти, і умів прощати. Тільки одне: братія уподобилася до зв'язку, що в літературі і в колах, де доводилося кому спілкуватися, називався содомським, а попростому, то це коли мужчина мужчину дрючить у задницю. З жінками трохи простіше. І зараз вони вподобали миршавого і прищавого послушника, заполошного і з вилупленими від чергового коїтусу сірими водянкуватими очима, бо стояв він, як пес, що хоче спорожнитися, перехрестивши передні і задні ноги. Так що спочатку Лаврентій навіть добродушно розсміявся, а потім, ухопивши дрюка, почав немилосердно, до першої крові лупцювати ошелешену братію. Лукашиха на власні очі бачила, як вони бігли долиною до старого млина і верещали, наче свині, а ломака Лаврентія все гехала і гехала ім по сраках та спинах. Воно б, може, і обійшлося, та от біда, під вечір, після цієї гонитви, коли Лаврентій повернувся до монастиря, ведучи поперед себе, як табун баранів, братію, що пускала соплі та голосила, голосно каялася, то послушника Мітьку найшли мертвим. Не повісився, не

застрелився, а з перерізаною горляною. Робота, треба було сказати, зовсім не професійна, зроблена нашвидкуруч, грубо і по-дику, так, наче лишали життя тварину, а не замученого голодом та притязанням братії чоловіка. Мітька тримав у затиснутих скрючених пальцях шматок чиеїсь сутани, клоччя волосся. Він лежав з дурнувтим виглядом, як той баран, що навіть не встиг зрозуміти, що ото трапилося, – з дурнуватою усмішкою, з розпанаханою горляною, що нагадувала ту усмішку, мовби передражняючи. Щоб він вчинив самогубство – не випадало. Було докладено найблаженнішим. Там не довго зволікали, содомія не була особливою новиною, а навіть звичною та зручною темою для обговорення, бо ходило таке, що в молодості, а може, й ближче до просвітленої мудрості, отці московської церкви заводили келійників, чого не водилося в інших церквах, бо за надто м'які стосунки з паствою, якісь ліберальні посушення їх обзивали еретичними та бісівськими. Тож там не довго зволікали, пригадавши, що Лаврентій у свою бутність ієромонахом ратував за об'єднання з греко-католицькою та київською православною церквою, тобто вимагав, вважай що, легалізацію першої та обстоював автономність другої. Початком з нього зняли постриг, потім відлучили від церкви, прокляли за невідомо які гріхи – мури-бо ховали свою таємницю. Ну і, звісно, виперли з монастиря. Так він почав з'являтися у центрі містечка, ще у виуроділій сутані, вже коротко пострижений, з акуратними, навіть трохи хвацькими бакенбардами. Його кругле обличчя більше нагадувало добродушного католицького священика з сороміцьких радянських малюнків. Більше про нього нічого сказати, хоча він був добродушної вдачі, але щось таки сиділо в ньому, і оте зовсім не допускало задумливого обивателя до себе. Коли він стояв, то всією поставою нагадував статую чи шамана, заглибленого в себе, в медитацію, але це тільки позірно. Насправді на світ дивилися сірі очі, від яких віяло чистотою, убивчою простотою, що люди іноді зле називають ідіотизмом.

Андрій побачив його тільки через рік після описаних подій. Лаврентій якраз влаштувався сторожем на ковбасню, що попід урвищем. Того дня стояло сонце, вулиці лежали прямі, без тіней, тільки ворушилася ледь-ледь пилюка. Лаврентій, оперезаний мотузком, що слугував йому за ярмо, тягнув центральною вулицею вагончик, такий, які стоять на будівництві. Він ішов прямо, не сутулячись, тільки обливався рясно потом. Він ішов, як кінь, як худоба, з потухлим поглядом, здавалося, завмерлим і безучасним до всього, що діялося навколо. А навколо з прочинених кватирок, дверей, воріт почали з'являтися розплилі від полудневої спеки обличчя, а з тим з дебількувато усміхненими фізіономіями радісні до святкового повилазили мешканці. Одні тикали пальцями, інші аж поприсідали від реготу. Містечко підозріло ожило; навіть загавкали блохасті собаки, пускаючись кола біля прогнилих сміттебаків. Лаврентій тягнув на горбу своє житло. Дільничний трахкав по педалі мотоцикла, який ніяк не заводився, а коли нарешті зафурчав, то розстрига вже порівнявся з ним, витер піт носовичком, і тільки зараз всі побачили на ньому лавсанові зеленого кольору штани і картату сорочку, видно відразу, що з чужого плеча. Він усміхнувся, скинув мотузку і бадьорим кроком підійшов до дільничного. Витягнув папір, складений учетверо, і вручив міліціонеру Силці, худому, з довгим червоним носом. Силка вже хотів відкрити рота, але благоговійно зиркнув, ткнувши носом, як вказівником, у папір. Беззвучно виматюкався. Інцидент було вичерпано. Лаврентій накинув мотузку і потягнув свою буду далі, очевидно, в бік ковбасні. Так він і запам'ятав цього чоловіка, що викликав у ньому якийсь щемкий жаль, коли бачиш перед собою людину зі змарнованим життям. Лаврентій викликав у нього повагу. Андрія щось захопило в ньому, і десь

відчув, як світ починає набирати зовсім інших обрисів; навіть смак вітру, води, щоденних вправ у читанні, дрібного туркотіння на вулиці, все мало інший запах, інший колір, інший смак; це було і відчувалося так, начебто ти власноруч здираєш шкіру зі свого тіла. Проте люд вичікував, поважно вихідними днями воссідавши на узганках, попиваючи пиво та гризучи тараню. Вони так влаштовані: кожен думає, що інший помирає щасливішим за нього. Себелюбиве свинство наповнюється спочатку злобою, що потім виліплюється у заздрість. Потім вони довго товчуться в баговинні своїх безпросвітних днів, доки не відшукають об'єкта, винуватого за невгамовані пристрасті. Глупо думати, що вони його відразу знищать; зі смаком, розкладаючись у власних гріхах, бляючи від власного смороду, вони смакуватимуть жовч своїх претензій, притлумлених калікуватих бажань. За відсутністю Бога, вони вибирають когось, що в їхній уяві не менше, ніж скинутий Господь, а тому складають вину на нього за нещастя бути народженими на цьому шматку болота, що кишить червами переситу, а не достатку. Потім, вже після чаду, вони таки згадують, що Бог є. На цім і полишають, заспокоївшись, виторгувавши на день перепустку від сірчаної безодні. Десь таким каменем був для них Лаврентій. До нього тяглися, як до далекої невідомої зірки, але з однією думкою, як поцупити і шмарконути об стіну, і блискучими від захвату очима спостерігати, як скалки розлітаються урізнобіч. Людина звикла бачити собі подібних, але коли у її прагматичній та раціональній голові це не вкладалося, то вона, підсобиравши підупалі сили, лізла в інше життя, як свиня у чужу грядку. Потім були напівзабуті, дуже давні та древні турботи, де вони ставали заручниками власної моралі. Звідти не було іншого, ніякого виходу, – всі двері наглухо зачинені. І тоді, в цьому затхлому просторі, вони починали свій життєвий танок, який нагадував конвульсії натовпу в газовій камері. Але про це пізніше, бо Андрій ще не міг, та й навряд чи зможе подолати тупість народного заблудства, а тому наша перша спроба описати його стан буде дещо примітивною.

Він стояв непорушно; перед ним лежало жовте блюдо передмістечка, з акуратними одно- і двоповерховими будинками, з крутим спуском наприкінці дороги, де висіло уполовинене сонце в порцеляновому тазку неба. Андрій майже нічого не пам'ятав, окрім тих будинків, залитих золотистим сяйвом, і як він пішов додому, невідомо чому зачманілий, а потім приїхав батько на вантажівці і взяв його на двісті двадцять четвертий кілометр копати червів. Вони гуцякали на вантажівці битю дорогою, повз кістковий завод в синьому димку, повз старий млин, що буденно колись муляв око, а зараз наближався чорною велетенською громадою; вони проскочили його швидко, у скліп ока. Степ почався відразу. Жовта, шовком, колихка трава аж до горизонту. Тільки чорний, майже іграшковий квадратик свинарника. Вітер забивав гудіння траси. І білі, мов гори рафінаду, хмари йшли низько над землею. Було вітряно, трохи прохолодно. В кабіні лежала книжка без обкладинки, і батько, зловивши його погляд, сказав: «Так, то вона... Нарешті вона...» І далі вантажівка мчала, з кожним поворотом коліс наближаючи чорну рахубу свинарника. Тхнуло солодко бензином. Потім все зупинилося, наче впало, і він стояв та дивився, як білий рафінад хмар тане за горизонтом. Вітер перемінився – дмунув запахами перегною, гумовим духом пари, що йшла від свиней. Андрій зіщулився, сковтуючи солодкаву від запахів слину, і заліз назад до кабіни. Він почав листати книгу, намагаючись щось вичитати, але нічого не зрозумів. Поклав назад. З'явився Льопа – маленький, з вузькими плечима і широким задом. Його обличчя нагадувало зморшкувате яблуко, з цяточками сльозливих водянкуватих очей. Сліпаки зависали по

кутиках. Штани, особливо матня, були заяложені до блиску. Він щось писнув, аж тільки за кілька секунд вітер доніс:

– Он там копайте... Там жирні і великі черви... Там хороші черви...

Батько витяг пляшку самогону, передав Льопі, а той облизнув губи. Андрій подивився на степ і побачив сріблясті тіні, що лежали довкруг предметів. Він вийшов з кабіни і пішов до свинарника, дивлячись на Льопу, вдихаючи теплий вітер. Льопа, обіпершись об паркан, виставив перепечене сонцем обличчя, буре, як цеглина. Кущами рідке волосся, а між ними шкіра, всипана струпами. Льопа дивився на свою ограду, що її будував кілька років уряд. І білі рафінади хмар розтавали за горизонтом.

– Мої свинки, – сказав Льопа і обітер рукавами соплі.

В кабіні лежала книга; Андрія тягнуло назад. Потім на горизонті блиснули і запалилися дві зірки. Білі спалахи зірок. Це було дивовижним, бо у його свідомості чітко стояло, що зірки ніколи не можуть рухатися урівень степу. Вони швидко наближалися, а він не відривав погляду від них. Він чомусь заполошено і злякано подумав про книгу, яка лишилася в кабіні, подивився на батька, що, розвісивши пишногуба, копав вилами. Великі мокрі плями на сорочці. Свині довгі, як дині, ліниво гризли одне одному вуха, чухалися об загін, задирали п'ятаки на Льопу. Зірки наближалися. І зараз було видно, що то автомобілі, які мчать степом. Льопа кумедно присів, так і залишився сидіти. Автомобілі, блиснувши вітровим склом, розвернулися, намотавши на колеса шматки землі і трави, зупинилися. Зафуркали двері. І тоді він побачив трьох чоловіків у білих сорочках. Вони видавалися однаковими з лиця. Сорочки надималися, розтріпувалися вітром. Золоті запонки блищали проти сонця. А над ними рафінад хмар, що далі колошкаталися ватю і провалювалися за горизонт. Чоловіки ті йшли клином, усміхнені, і не перемовлялися. Від них віяло задоволенням і тихим щастям. Той, що йшов попереду, з твердим підборіддям, прямим поглядом, очима, що вставлені прямо, які поглинали світло, з викресленою посмішкою, вже закасував рукави. Решту не можна розгледіти, тільки дебели високі постаті з дужими грудьми та глухими вуркитливими голосами. Коли вони підійшли поближче, то Андрій побачив їхні обличчя, напружені, але усміхнені, наче весь світ знаходився у них в гармонії, наче тільки вони знали йому ціну. Духмяне і п'янке щастя висіло тремким куполом над їхніми головами. Потім вони зупинилися, чекаючи, коли Льопа розігне коліна і підбіжить до них.

Давно було відомо, що місцева знать, а на тоді просто начальство, яке в народі називалося дико, грубо, але влучно – биками, полюбляла навідуватися до Льопиногo свинарника, щоб поласувати свіжиною. Він про таке не знав. Він знав тільки, що вони збиралися поблизу старого млина, де відразу в кількох сотнях метрів починали ряботіти олов'яного кольору озера. Льопа готував їм найжирнішу свиню, шкріб і вимивав, навіть обв'язував тварюк стрічками. Різали скотину вони власноруч, прямо на подвір'ї свинарника. Льопа завжди стояв десь поблизу і хилитав, як кінь, головою, щедро пускаючи слину та соплі. Зараз вони перемовлялися, і невидимі тіні ковзали обличчями. А батько копав червів, раз по раз зиркаючи крізь злиплі пацьорки волосся. Андрій поліз до кабіни, відкрив книжку в першому-ліпшому місці.

1. Ти, що живеш під Всевишнього покровом,

що у Всесильного тіні перебуваєш,
2. Скажи до Господа: «Мое прибіжи ще й моя твердиня,
мій Боже, на котрого я покладаюсь».

Але його уперто тягнуло за грубе вітрове скло вантажівки, де вітер вистеляв запахи гною, долину. Його приваблювали люди в білих сорочках, що начебто зумисне вилаштувались у правильний трикутник. Чітка, як розграфлена гармонічно симетрія, – ця велич і безпосередність зваблювали його зір, забивало дух і котило порожнечю від нестерпного щемкого жалю, що не належиш до їхнього світу. І серце у нього скажено колотилося об ребра. Але ось непомітний рух, ледь вловима дріж пройшлася ними, і люди зарухалися; йому перехопило горло несвідомим жахом. Батько навіть призупинився, обітер піт, але не звертав, здавалося, уваги. Він отак знічено стояв, великий колись у його очах, а зараз маленький та самотній, у виляючій зеленій військовій сорочці, що лопотіла на вітрові. Але тут до нього долетіли звуки, приглушені, з притлумленим сміхом, з якимось бульканням, наче весь простір заповнили тріскучі звуки, які надувались, а потім лопались. Це було ще прекрасніше; це як на очах розпускалася велетенська біла квітка, викидаючи з глухими звуками нечувані запахи. Він не знав, звідки, яка природа цього почуття, але чомусь пов'язував це з враженням від неймовірного захоплення, що навівалося людьми у білих сорочках. Потім вітер упав, притих.

– А ви сьогодні не одні... – пролепетав Льопа.

Цього разу з ними було дві жінки. Одна білява, з гривов розкиданого волосся, що теліпалося за вітром, – одягнена в білу сорочку, розстебнуту на два гудзики, так, що видно тугу лінію грудей, круглих, здавалося, незайманих, що дихали під тканиною вільно, піднімалися живими горбками. Аби він знався на жінках, то неодмінно сказав би, що вона чарівна, розбещена, з тією тінню порочності та розквіту юного тіла, від якого несе нестримною силою, безпутством і невловимим твоїм щастям. Але він розумів, що сьогодні з ним щось таки трапилося; що він ніколи не буде вчорашнім. І тоді він побачив другу жінку, вірніше, дівчину років п'ятнадцяти, десь його ровесницю. Вона виглядала не то старшою, не то щось дивне було у всій її поставі. Вона була одягнута в сині джинси, тонкий светр, що обтягував її фігуру з округлими формами; її обличчя свіже і чисте, наче виліплене з одного шматка, оздоблене велетенськими яшмовими очима, і усмішка кривавих слимаків повзала устами. Потім у повітрі щось завищало. Льопа аж підскочив, писнувши: «Мої свинки!» Один, закатавши рукави, душив свиню, вивалявши білу сорочку в лайні та землі. Другий відігнув ногу і загнав багнета. Свиня тільки гребонула кізяками, випустила останній протяжний виск. Тоді білявка сіла на перегнуту шестину, зачовгану до блиску, і розстебнула третього гудзика, так, що було видно набубнявілий брунатний, задертий догори сосок. Вона покусувала травинку, виставивши довгі ноги у чорних панчохах. Отут згори поволі почав сходити чоловік. Тоді всі зрозуміли, що то, напевне, Лаврентій, бо нікому до цього гиблого, порожнього місця не було діла. Він зійшов хутко з гори і за якихось півгодини порівнявся зі свинарником. Чоловіки вже розпатрували свиню, а дівки мовчали, та, що старша, раз по раз зморгувала на Андрія, який намагався вчитатися в книгу: у животі бурчало, перло газами. Лаврентій увійшов на подвір'я, коли тельбухи повіддавали Льопі і він, кланяючись, подався їх закопувати. Несподівано для всіх Лаврентій упав на спину, закричав, згрібаючи у жмені землю:

- Завтра! Завтра! Не повторіть завтрашній день...

А чоловіки стояли та сміялись. Нарешті двоє відійшли від гурту, взяли Лаврентія за руки та ноги і віднесли в тінь.

- Хорош дурня валяти!

Білявка усміхнулася, її фіолетові очі горіли двома іскрами, притрушеними сірим попелом.

- Він вам треба...

Чорнява гасала травкою, а чоловіки рубали м'ясо великими ножами, скидали до мідного тазика і негучно перемовлялися, позираючи на його батька.

3. Він-бо спасе тебе від сітки птахолова і від погибельного мору.

4. Він тебе покрие крилами своїми, і ти втечеш під його крила;

щит і забороло - його вірність.

Він дихав тяжко, сходячи гарячим тваринячим потом. І навіть тоді, коли вантажівка, обіймаючись теплим повітрям і пилом, рушила, керована міцною батьковою рукою, навпрошки додому, його не полишало трепетне твариняче благовоління перед невідомими людьми, одягнутими у білі сорочки. Це відчуття було терпким, пекучим, як дешевий портвейн. За лісом вже грала сумна музика духового оркестру. Музиканти - пожежники в начищених шоломах - видували одноманітні звуки, і тільки тоді Андрій вперше відчув свою непотрібність у цьому світі. Він уважно подивився на батька, але нічого не сказав. Проте того дня, як зараз пам'ятав, він не поїхав на рибалку.

Тоді в його пам'яті, того дня, встали могутні тенти музикального майданчика, куди вони ходили на танці. Вони випили з Яшкою по стакану дешевого вина, потім добавили пива, і вже коли йому заманулося перейти на алейку, під облужаний гіпсовий пам'ятник дівичі з веслом, він побачив, вірніше, відчув ледь вловиму тінь, дух чогось моторошного, а водночас такого, що ніколи ще не пробував, і воно нахабно та настирливо влазило у його світ. І тоді він побачив чорнявку, яка стояла під миршавенькою туєю; зараз вона була зовсім іншою - довгонога, обличчя обтискали бутони чорного, аж до синього, волосся. Вона усміхнулася, простягнула руку, і він стривожено, як звір, храпонувши повітрям, подався назад, але вона вже зловила його широку і грубу долоню в свою ніжну і м'яку, війнувши на нього запахом, невідомим духом:

- Привіт... Я зовсім не кусаюся... Ходім, мені покажеш місяця... Кажуть, що він не ушкоджується вже третій день підряд...

Він хотів сказати, яке їй діло до того місяця, але слова застрягли у горлі; він запропонував їй чогось випити, але вона відмовилася, сказала, що він може чогось випити, а вона почекає його, а тоді вони сходять глянути місяця, так чи ні. І вона сміялася безтурботно, легко і весело. І тільки зараз він починав розуміти, що вона гарна, а тому йому й лачно підходити до неї, говорити з нею, і ще щось там. У неї дійсно красиві,

точені ноги, тонка постава, міцні сідниці, що м'ячиками переливаються під сукнею. Тільки зараз він помітив, що вона одягається дуже дорого, дуже вибагливо, проте просто. Він пив кисле пиво, давлячись, вибалушивши очі, наче несподівано зрозумівши, в якому багні він жив. І це пиво видавалося йому поміями, і життя у нього пройшло на смітнику, серед подарів, п'яниць, тюремників. І йому враз захотілося плакати, як ото він стояв, жлуктив пиво і дивився на довгоноге напівфемерне чудо, що тріпотіло у феєрверку синіх вогнів, під завивання грубих голосів, під виск і матюччя; вітер доносив з кісткового солодкий сморід падалі, вже нічні птахи тепло і смертельно шурхотіли крилами, і час не можна було зупинити. Наливалося ультрамарином, що скоро випаде осадом у чорну ніч.

А місяць дійсно був страшним. Його червоні тіні спочатку лягали на широке листя, на латаття, на олов'яні плеса води, аж потім він сам визирав, великою кривавою кулею над чорною безоднею степу, безголосого, наповненого гнилими запахами, запахами нічних квітів та духом болотяних куширів. Вони зупинилися біля старого млина. І вона запитала щось. Потім показала рукою в бік озер: «Ходім туди...» Вона йшла тихо, тримаючи його за руку. А він боявся, щоб не запітніти, щоб від нього не смерділо, як від козла. Нарешті вони зупинилися перед озером, на самій тій частині, куди йому було заборонено ходити, і вона враз змінилася: очі у неї наповнилися кислою дорослою тугою, і вона почала спостерігати за кремезним голим чоловіком, що когось обіймав. Щось тендітне та м'яке, але зараз, добре погледівши, він побачив білявку, що хрипіла у його обіймах, зовсім тобі божевільна у місячному сяйві, а неподалік лунали радісні голоси і теж бродили голі люди. Було темно, тільки червоний місяць лив і лив на степ, на воду рудий одсвіт, що нагадував шумовиння світання, його порожнечу і його несправданий сум. Він тоді розізлився, бо бачив перед собою розпатлану, розпашілу оголену жінку, яку навіть ще сьогодні мислено обіймав, і вона таки більше подобалася, ніж ця чорнява; він бачив її запітнілу, навіть страшну в гримасі пристрасті, з порожніми фіолетовими, як ніч, очима, він бачив, як смикалися ноги, стискалися і розтискалися сідниці з краплинами поту між половинками, надималися м'язи на руках, а їхні голови безпомічно, наче переламані, падали на плечі; а потім вона сіла, розкинувши широко гарні ноги, і зовсім по-грубому, так, як роблять їхні жінки, провела низом живота, підняла руки, змахнула пальцями, потім всією долонею. Він тоді запам'ятав, як стояла пилюкою комашня між ліхтарів, а летючі миші безшумно падали над асфальтом, злітаючи темним ганчір'ям. Цей дитячий, дурний містичний жах упереміш зі спогадами він зберіг на все життя, – вони йому точно заважали жити. Але вона йшла мовчки, низько нахиливши голову, тільки чулося легке сопіння.

– Ходім до млина... – обернулася вона, але погляду її він не побачив, тільки велику віхтясту тінь, що закрила її обличчя, наче відтяло голову і ліву руку. Він відчував, що вона лютувалася. І отак вони стояли – продуті теплим вітром; у неї шовком ворушилася на гарних ногах сукня, обдималася спереду, випираючи м'який, гарної форми лобок, не жорсткий та кістлявий, як буває у такому віці; округлий, трохи підтягнутий живіт і ноги в сиротах від збудження, – ліхтарі стояли упродовж пляжу жовтими свічками, зовсім маленькі, майже тобі натикані сірники або свічки, – все поменшало, зникло від нахрапуватого поливу червоного місяця.

– Дивно, що він ніяк не уполовиниться... – її слова прохлюпотіли краплями води. І нарешті він побачив її очі – пусті, порожні, далекі. Тільки тоді

відчувся, відкрився подих того світу, звідки вона прийшла, де вона насправді жила і ніколи, як він пізніше зрозумів, не виходила.

Нарешті вони пішли, залишаючи лежати позаду піщаний пляж з тінями від ліхтарів, поодиноких людей, подібних на привидів. Про цей пляж Андрію багато розповідали, але навряд чи хто з його оточення сюди потрапляв; трохи повіддалік, де за кілометр, вже важко піднімався ліс, переобладнаний під парк, а ще далі – горіли великими бурштиновими вогнями вікна будинків начальства. Про них теж в народі говорили або з презирством, або просто спльовували під ноги смачним харчком, а тому добродійності аж ніяк не прочитати на обличчях мешканців робітничих кварталів, – спробуй тільки завітати до них на свято. І тому Андрій не запитував, хто вона, як її прізвище, а просто знав, що вона з іншого, того тремтячого рідкими вогнями місця, куди йому дорога заказана, але зір його жадібно тягнувся рік за роком, накипаючи в душі роздратуванням, туди, за темні з восковими вогнями пагорби.

І от нарешті вони минули озеро, обійшовши його ліворуч. Ці місцини він знав напам'ять – вони лежали перед ним у рудому світлі місяця, з чорним дупловинням старого млина, широким степом, з гуготінням двісті двадцять четвертого кілометра. Зараз вона йшла попереду, і він бачив, як від ходи прогинається спина. Одного разу рука сама потягнулася і він торкнувся вижолобку спини долонею, з жахом відчуваючи, як піддається пружна шкіра, а пальці занурюються в оксамит. Навіть зараз вона не була подібна на тих дівчат, з якими він збував вечори на танцях, залазив у труси, іноді зовсім по-не-вмілому розкладаючи на лавці або у товаришів на «хаті», доки батьки на нічній зміні. Тоді вона подала руку. Вона вся тремтіла, затиснувши міцно його пальці своїми, так, наче він зараз дасть чосу. Коли він весь занімів, геть зіпрівши, вона пірнула у чорне виймище старого млина.

Зараз вона спокійно йшла темними закутами, навіть не шукаючи дороги, не спотикаючись об каміння, обвалені сволоки: він чув легкий запах парфумів, що тріпотів у його ніздрях, запах, перемішаний з трунким сигаретним димом, – пізніше він скаже для себе, що вона була стерильно чиста, як і її нагота, від якої запирало дух. Потім вони відразу опинилися в невеличкій кімнаті, де вона запалила гасову лампу, дмухаючи на пальці, а коли Андрій кинувся допомагати, то потрапив лицем у розпатлане крило тугого чорного волосся. Тільки тоді, з тінями, що розповзлися від кадливого вогника лампи, він побачив широке металеве ліжко з матрацом, купою книжок і поруч невеличким сейфом, який слугував за шафу. Вона витягнула пляшку вина, впала на ліжко, подавшись спиною, блиснувши соковитими ляжками, і усміхнулася. Волого усміхнулася, розтуливши червоні равлики уст. Вона мовчки простягнула руку, запрошуючи сідати, і передала йому пляшку, облизнувши соковиті губи, сказала просто:

– Ілона...

– Що... Ага... Андрій...

Вона ще випила, потім встала і зняла сукню через голову; труснула білими грудьми з круглими коричневими сосками, і ці соски надавали форми, робили тіло відкритим, звабливим та недосяжним, бо водночас йому видавалося, що це не для нього, а для когось іншого. Вона взяла його долоню і притулила до лона, потім провела пружким, м'яко податливим лобком з гарно вибритим

йоршиком волосся, потримала, підняла очі, блиснувши, як перед смертю чи перед невимовною радістю, так, як ніколи не буває у дітей.

– Поцілуй мене...

Він поцілував. Потім вона відірвалася від поцілунку, лишила його стояти напівп'яного, ошелешеного, з вираженими очима. Вона лягла на спину, зіперлася на лікті і розкинула широко довгі ноги, зігнуті в колінах, чекаючи, коли він скине з себе одяг; рвучко притягла його голову, хрипко вимовивши:

– Бери...

Він хотів здертися на неї, але руки рвучко піднялися, теліпнувши перса, кинули його обличчям між ноги, і Андрій запручався, але м'які коліна стиснули голову, і він занурився в м'яке волосся, відшукавши губами набряклу плоть. Потім він зупинився, відчуваючи, як сходять насолода, небуденність облазить, як асфальт під мокрим дощем. Він звівся, готовий втекти звідси, але стояв і дивився на неї усміхнену, з туманним, але палаючим поглядом. Тоді вона звелася, лягла на живіт, звелася на ліктях, вигнувши спину, сідницями на нього, зовсім по-кошачому, і розкинула широко ноги. Аж тоді, коли вона повернула голову, подивилася на нього прямим, ніжним, з бархатистими іскорками поглядом, в зіницях очей плавали вогники газової лампи, вдихнувши запах розгараючого її тіла, свого тіла, він увійшов у неї. Він гадав, що це буде, як з усіма дівчатами, але від самого початку і до кінця, коли він упав їй на спину, а вона виповзла і взяла його прутня в рота, він, чи то з природньої соромливості, чи то з ляку, давив у собі той крик задоволення, що судомою проходив тілом, зіжмакував горло; він відчував, як плоттю бігає язик, губи гумово обіймають, відпускають, іноді бризкаючи липкою ниткою слини, аж доти, доки він не кінчив, а вона жадібно заковтала, сопучи, хапаючи розкриллями носа пекуче повітря. Коли він збудився знову, не встигнувши віддихатися, як Ілона вже налазила зверху, – тіль знову, як побіля ліхтарних стовпів, оповитих мошкаркою, зрізала частину голови і лівої руки. Перед ним – дві круглих груді, красивих, з випеченою персиковою шкірою. Бездоганне тіло жінки. А після третього разу вона почала кричати, звиватися; вона кусала його губи, плечі, щось шепотіла, а очі взагалі розплилися в каламутному жовтому світлі. Нарешті Ілона затихла, простягнула руки, розтягнувшись тілом на смугастому матраці, лежала непорушно, а тоді зайнялася сміхом, ехидним, злим, і сказала:

– Вона не отримає його... Зовсім не отримає... я її прикінчу...

Але він вже дрімав, нічого не чув, ховаючись за якоюсь повстю зі слів начебто не до нього, бо розумів, що цей сексуальний концерт не що інше, як початок чиеї історії. Але вона не давала йому спати. У дівки був перець розсипаний між ногами. Великий червоний розітертий перець. Він вже з смаком дивився на розставлені ноги, як від поштовхів тремтять її груди, як вона закидає голову, теліпаючи чорним, майже воронячим, крилом волосся. Все це вперше приходило, впливало у нього деручким терпучим світом пізнання. Але решта була відома, йому в перервах хотілося просто плакати від відчаю, що вона його не перша, хоча в слобідках давно ходив закон, що жінки непочаті, то зовсім не жінки, а просто згустки сусідської сперми. Так вони протрималися до світанку, відпиваючи раз по разу, в перервах, з

великої пляшки, щось розповідали одне одному, і він поволі здогадувався, що влип у якусь туманну історію, але ніколи не гадав, що вона розтягнеться, плутаючись між років, так надовго.

Ранком, вірніше, десь ближче до обіду, вони сиділи у велетенському проломі: попереду лежав степ з купами рафінадних хмар, що зсипалися за горизонт, трава блищала на сонці і більше нагадувала розлитий жир, ніж шовк. Сонце то вискакувало, то ховалося за білі оболони, то знову прямовисне лило світло, піднімаючи теплий пар над калюжами. А після обіду, десь о першій годині, сонце остаточно запанувало скрізь, і зробилося чисто і світло, повітря не ворухнулося. Пощезла ця туга вітру, але сама туга висіла великими полотнищами над жовтою вовною трави. І вони почули тріск, наче щось переламалося навпіл. Цей гуркіт нагадував карикатуру на грім. Якась мімікрія, як хтось невдало за лаштунками в погорілому театрі зобразив грім. І тут вони побачили, що понизу скупчення хмар летить планер і викидає людей. Зараз йому навернуло зовсім несуттєве, який у неї йшов запах з рота і з роздвинutih ніг; майже ніякого, відповідав він собі, а тоді знову зручно вмовився, запаливши цигарку, щоб краще глянути на планер, що летів у високих синіх небесах і скидав людей. Вони довго виглядали парашути. Білі кульбабки. Або кольорові, що плавно протікають з крапинками людей низьким порцеляновим небосхилом. Потім, в обридливій, розвареній, як ріпа, буденності, що розрослася, розтягнулася, як густа рідина, в миті, подрібненій на пустоту існування сьогодні, злягання на прожирілому від сперми матраці, обквітчаному рідкими плямами вина, з китяхами збитого волосся попередників, у кімнаті, просяклій гасом і потом, вони у цьому остогидлому, підсолодженіму просторі пройнялися враз жахом марноти очікування; і тут саме жاخнуло; жажнуло радше у сокровених звивинах мозку, оповитому дитячим бурштином мармеладового романтизму. Він саме дивився на випалену латку трави, а як не туди, то радше на її довгі засмаглі ноги, що видавалися зараз окремишніми істотами або ногами манекена з містечкового універмагу.

– Господи! – проказала вона майже по складах, розтягуючи слова, вже на тій говірці, яка належала до її класу; і повторила: – Господи, це літак... Це літак, а не планер! – більше нічого живішого і виразнішого він не почув за все життя. Це була розумна жінка. Жінка з ворожого світу, яка цієї ночі помстилася комусь із ним. Він поволі відчув, як життя повертається до нього і кров підступає до голови.

І тоді почали падати люди. Перший впав у Погане озеро, здійнявши жабуриння, викинувши кілька зелених жаб, що гучно закричали, очунавшись відразу на суші, а потім замовкли. Затим один чи двоє звалилися і провалили дах старого млина. Далі вони лантухами почали падати на землю, глухо або з шамкотінням. Безформні, з синюшним відливом. Тіла здебільше скидалися на холодець. Одні були геть роздягнені, інші тільки нагадували людей; а других лишилися шматки тулуба, з однією рукою, шиєю і купою розірваних і тремтячих аорт та судин. Вони почали падати дедалі частіше, здіймаючи легкі вибухи пилуки, що поволі осідала в безвітряному просторі. Там, де земля була вигоріла, вони нагадували шматки брудного ганчір'я. Інших – ховала трава. Літак, пускаючи чорний дим, тягнув до озера. Відразу пролунав другий вибух. І вони побачили шматки літака, що вже каменем шурхотів на другому кінці степу. Ось відділився шматок, напевне, крило. Пролетівши пір'іною в чистому небі, він гехнув у свинарник Льопа, краєм зачепивши хижу, розкурочивши половину, і звідти встигнув вискочити,

блиснувши сухим покрученим тілом, з відкритим ротом, свинопас. Льопа застрибав на одній нозі, щось закричав, а потім чимдуж попер до літака, який вже зарився носом у піщані дюни і випускав чорні клубки масного диму. Тоді вони подалися слідом, але Льопа несподівано забігав зигзагоподібно, кружляючи між трупів, і тільки коли вони наблизилися, то побачили, що він нишпорить кишенями. За якихось п'ятнадцять хвилин зупинилися біля залишків літака. Потім на них впав звичний тріск, і вони підняли голови, – Льопа біг з великою валізою, перестрибуючи через трупи, щось хихотів і говорив до себе, а свині, які спочатку було збилися в купу, загарували степом. Шматки другого літака зникали за лісом, поближче до озер.

Вони дісталися в салон, але далі від диму нічого неможливо розібрати. Він загорлав, аж присідаючи, даючи волю страху, що чавунно давив на голову так, що, видавалося, мізки вилазили крізь ніздрі. Він закричав до неї:

– Не дивись! Мать його туди! Не дивись!

Але нарвався на її очі, зелені і чисті, з якоюсь дитячою жовтою цікавинкою всередині, і осікся. В салоні вони наткнулися на мертву стюардесу, поруч лежав розпорений, як ударом леза, піджак, фрагменти тіл розкидані підлогою – безформні здуті шматки м'яса. Він виблював і поліз назад, тягнучи Ілону за руку. Вона опиралася, але він уперто продовжував її тягнути. Вона рухалася доладно, широко роздимаючи ніздрі, внюхуючись у солодкий гар, що валив з дірок літака, і він майже вже нічого не пам'ятав того дня: біжить, стрибає роздягнений, блідий, як тісто, чеберяє ногами Льопа, притискаючи до сколіозних грудей портфеля; потім тривожний гул, і лакуни яруг наповнюються голосами. То бігли люди. І нічого більше, одні трупи. І ось вони лежали: в одних обличчя сплющені, як шматки желеподібного тіста; в інших ноги вилазили з видутих животів; всі вони дивно лежали поодиноці – безногі та безрукі, з вилупленими очима, а то і без; сонце щедро заливало вовняний степ; чорний жирний дим піднімався до неба, а між цим усім ходили свині, час від часу порохкуючи або тицяючись писками у розквашені тіла. Іноді якась тварина цапала зубами труп і, задоволено рохкаючи, волочила степом, – тоді пилюка та погар від випаленої трави зависали у повітрі. Легкий південний вітер налітав хвилиною пізніше і зносив усе на озеро. Жодної живої душі. Тільки невидимі жайворони лущали у високості, у небі, де за горизонт зсипався білий рафінад хмар.

Потім він очунявся серед ночі, у Лаврентійовій буді, і тисячі вогників металели долиною, серед рохкаючих свиней, і загірбали трупи. Широке обличчя Лаврентія з простими, але чіткими рисами, запітніле чоло:

– Оце так... Вони грабують... краще б з цього міста каменя на камені не лишилося.

Він підніметься і втече, розганяючи ногами свиней, гойдаючись, як п'яний, в пекучому, густому, як глей, повітрі, а свині кувікатимуть, лазитимуть між живими і мертвими, з переляку чи озвірівши зовсім, гризтимуть трупи. І над цим висітиме вже уполовинений місяць, а Лаврентій повторюватиме якісь незрозумілі слова, що доходять до нього поволі, як з тієї, без обкладинки, книги. Потім побігли люди, – вони заповнювали лакуни ярів голосами, дзвякотінням лопат, нездоровими, придавленими страхом голосами; білі шматки попливли перед очима, порівнялися, набрали форм чиїхось облич. Тільки тоді він зрозумів, що тримає когось за горло, виривається і б'ється

головою об червону стіну будинку, а дужі руки нагинають його, коліна смалють під дих, – вислизнувши, повзе він тванюкою, помийницею, що побіля бару, зводиться і кричить.

– Якого ти... Заткнись, бо весь відділок піднімеш на ноги! – почувся чийсь знайомий голос, і тільки зараз Лямур помітив, що стовбичить на балконі, стискаючи в руках пістолет, а внизу різнокольоровими шматками виривається, пропікаючись в ультрамарині колихкими вогнями, його передмістя, де він уже не був добрий десяток років, і далі губиться, береться сизим димом, аж туди, до жовтого супермаркету, падає освітленими квадратами у рванні колючих зірок. І йому прийшло на думку, зовсім віддалено, так, як пригадується завжди перед кінцем, що він дуже часто бачив очі тих, які приймуть зараз наглу смерть. Боячись своєї думки, Лямур вирвав з того напівколишнього світу, який начебто став реальним, вірніше, мовби став частиною його тіла і зараз сльозився крізь пори: він довго зволикав з ілюзіями, а вони повсякчас нагадують про насолоди, нехай неіснуючі, але все ж ймовірні. Маленькі гниди, що засіли в порах людської душі, якщо вона не зотліла. Людина завжди страшилась позбутися насолоди; найбільшою насолодою для більшості є уникнення власної участі, посланої згори. Отаке крутіство. А так вони весь час брешуть. В університетах, школах, на роботі, в ліжку. Ностальгія та ілюзії. От він означив свій шлях, але куди заведе та дорога, то питання кількох годин. Ще ніколи так тверезо він не думав, вслухаючись у голос, що лунав наче з глибокої діжі. Джмелями котилися слова, віддалені, як ті в сизій повсті квартали, розрізані смугами червоного світла, в балії нічного варива, але відрізені, далекі від світу, так, що серце гупотіло тупо в грудях, разом з шелестом нічних птахів до нього вривалися, з холодним подувом вітру, як очищальні, чому він чинив супротив.

5. Ти не злякаєшся ні страху вночі, ані стріли, що вдень літає,

6. ані чуми, що в пільмі бродить, ані зарази, що нищить опівдні.

7. Нехай і тисяча упаде біля тебе, і десять тисяч праворуч від тебе, – до тебе не підійде.

– Що ти там. Ну, що ти там, – відіззався знову голос в пільмі, ніжний та соковитий, спраглий і знайомий. І до нього дійшло, що то зовсім не його голос, а когось іншого.

Він побачив, прозиривши всю кімнату, чіпляючи звуженими зіницями кожну річ, доки не сьгнув одвірка, і предмети злилися воедино крізь запацьорене скло: Ілона стояла, похитуючись, на порозі, за її спиною горами м'яса піднімалися два велетенських, майже гіганти, мужлани, тримаючи заготовлено руки на поясі, щоб зробити з нього, коли настане мить, російську окрошку або заставити полетіти з шостого поверху в краї неозорі, де немає нічого, навіть цього блядського кокаїнового кайфу, від котрого вже ламало черепа, наче хто у тім'я загнав лома чи монтіровку. Лямур лише додумався свиснути, опустити руки, тихо виматюкатися: попався, бля, на самому цікавому моменті. Похорон, квіти, сльози, радість збудження. А херушки.

Потім все було, як у рапіді: кволо пливли птахи, ганяючи пусте повітря, поклацуючи дзьобами, а на дюнах вошколупилися тіні людей, собак; він би навіть присьгнувся, зуб віддав, що он та парочка, майже гола, трахається

під розлогим кушем, розчистивши собі місце для злучки серед банок, склянок, порваного дерматину, пакунків, жовтих здебільшого, де вічне клеймо супермаркету, що його не вигризе ніяка погода. І знову птахи перекидають крилами все хутчіше, суки, все хутчіше, лише серце у нього, в Андрюхи Лямура, тарабанить по ребрах, липкий піт дзюрить, як з дірявого відра, і все прямо в розкритого рота, на натерту удавкою шию. Хоч застрелься, але так все швидко: Ілона шастає разом з молодиками до ванної, а на порозі вже стовбичать усміхнені, налиті щасливою кров'ю харі його коришів; вони хекають, пускають соплі, бо ліфт ніфіга не тягне, а в тому році взагалі була засада – провалився, благо, на другому поверсі, поховавши тільки слюсаря-п'яницю, який частково підмітав, нахабно калатав у дзвоника, щоб усучити квитанцію про сплату чогось, так, що дзвоника довелося вирвати з м'ясом. При згадці про м'ясо, про ліфт у голові зашуміло ще більше. Птахи засіпалися на одному місці, бля, ну тобі кіно, і все, хоч гопака пускайся. Тільки через секунду, швидше за звичкою, доходить, що з ванної ведуть прямо-таки кинджальний вогонь, а його колишні кориші перекидаються зашнурованими ляльками на підлозі й невидимі кулі викидають велетенські шматки м'яса, ну, прямо-таки вирізка зі свинини, бля, буду вегетаріанцем. Вони не виходять, ще хвилин з п'ять про щось сперечаються, а він накручує вже думку. Так, він не хер бичачий, він – Андрюха Лямур, і невідомо ще, хто попався. Йому робиться зовсім спокійно. Андрюха зводиться і кошачим кроком підходить до ванної. Стукає у двері й кричить не своїм голосом:

– А палучай, фашист, гранату!

Дев'ятиміліметрова «беретта» працює безвідмовно, вивалюючи дірки позаду них, такі собі криваві дірки. Хто тут після цього житиме? Ну, звісно, не він, Андрюха Побіденко. Ілона, закинувши ноги, валиться у ванну, і тільки зараз він помічає, що вона одягнена у зелену з рожевими квіточками сукню. Ще кілька контрольних пострілів. Молодець, пасан, прямо-таки дока, замастерив усіх, а потім можна буде відтопиритися, ну, хоча б з цієї, в зеленій сукні. І він стоїть, ще в напруженні, але крутить шари в голові, щоб догнати думку та пригадати, як звати цю дурепу в зеленій сукні.

– Бля, Іл, я ледь тебе не замочив! – нарешті кричить він, щоб перебити стійкий, як гірський кришталь, шум у вухах. Андрій опускає «беретту». Задоволено проводить поглядом заляпані кров'ю стіни, скрушно хилить голову на розбитий унітаз, знову говорить:

– Сральника вирахую з твого таточка. Вставай, нам ніколи вилежуватися.

Ілона видряпується з ванної, намагаючись триматися достойно.

– Ти як курка... Хо, точно як курка, – він починає потроху підсміюватися, і те, що говорить, Андрюсі видається дотепним.

– Ідіот, – говорить Ілона. – Вони ж приїхали тобі допомогти.

– Хто їх і тебе просив? Я сам собі помічник. Хотіли торбу, цілу торбу кокаїну, грошики мої хотіли, а дзуськи. А херушки. Натя, занюхайте, паскудь неміта, – Андрюха Лямур демонстративно, по черзі, наводить на трупи «беретту».

- Треба їх звідси вивезти, - спокійно через хвилину говорить Ілона, закурює, і очі в неї горять рівним зміїним світлом.

- Ти що надумала? Ми підняли такий шухер, що зараз вся блядська Соснівка збіжиться.

- Сумніваюся...

Він розрубав четвірку майже до самого ранку, пакуючи шматки у чорні поліетиленові мішки. Ілона, уткнувши у вуха навушники, слухала з плеера музику, періодично справляючись, впорався Андрій чи ні. Нарешті він пакує все у валізи і виносить до авто. Коли повертається, то вона стоїть гола проти нього; валить на спину, розстібає матню і хрипить на ньому, а він тільки рясить очі, чекаючи, коли його заполошать, самого потельбушать, як свиню на Бессарабському ринку.

І тоді, коли авто запалахкотіло за чорторієм, він дивився на неї, Ілону, яка підставляла обличчя вітру, і намагався читати молитву, але це нічого рівним рахунком не дало. Псалми, уривки плуталися з самою молитвою, а попереду лежав безлюдний простір, і він, Андрюха Лямур, чомусь вирішив, що все - хана. Тоді гальмонув машину, що аж занесло задка, відкрив дверцята і спокійно сказав:

- Вимітайся нахер!

- Ти що...

- У нас додому різні дороги. Пока, Іл. Тут недалеко. І вовків немає.

- Ну, ти мене запам'ятаєш.

- Все життя, зайчику, пам'ятаю. Все життя.

Так, він чітко пам'ятав той день: голі її ноги, тугу сідничку, красиві груди, заюшені стіни, гори м'яса. Пусте, все пусте, ради жінки, заради жінки, а для чого тоді чоловік існує? Так, так, так. Кокаїн розпускав на краях свідомості соковиті образи майбутнього, і він радісно, крізь наждачну втому, привітав наступний день, що випалювався за пагорбами малиновими крилами, о, так буває тільки у цих місцинах, більше ніде; він щасливо ловив запах полину, радіючи з того, що життя паскудно, але посекундно для нього повторюється. Іншого виходу не було, та й не могло бути: він переміг, цього разу.

II

Для неї все загалом було у житті простим, десь як зараз шматок вологого синього неба за притемненим широким вікном ресторану, чітким малюнком білої кахлі, бурштиновими напоями та самотніми відвідувачами, з обличчями, пожмаканими, як прочитана газета. Вона ніколи нічого у житті не ускладнювала, як люди, не обтяжені моральними обов'язками, що зовсім про

них, оті обов'язки, не знають, а якщо подібні й існують, то заледве пов'язані з просвітленим чи освяченим віковим досвідом навколишнього середовища, де її особі, вірніше індивіду, уроджено крутитися і, відповідно, мати до того ж свої вишукані претензії, а зважаючи на те, що половина світу керується саме такими принципами і чинниками, які ти уподобала, то відповідальність перед обличчям повсякчасної трутизни відпадає, як хвіст у переродженого пітекантропа. Тому вона любила подуркувати, тобто поніжитися, після стількох років безтурботного життя, в чомусь такому, що лоскоче твоє бажання, викликає нервову дріж у ногах, трохи зверху, у м'якому і шовковистому животі. Вона не була аморальною, а просто не відала про мораль, хоча раз на місяць навідувалася до сповіді. Чому саме мораль чи аморальність? Це таке дошкульне слово виникало, коли вона несподівано задумувалася, що життя легко віддається їй в руки. А тому, у висліді, чогось бракувало. Навіть не в сексуальному досвіді, який вона пригорщами черпала з навколишнього: іноді фізично, іноді психологічно, а частіше грубо та відверто, і від останнього змуждувалася швидко, наче світ ставав гумовим, але, на щастя, не ненависним. Почнемо від самого початку, а можливо, трохи пізніше, бо хронологію падіння, траєкторію, а справедливіше, нудоту життя кожної людини тяжко означити, – це все одно, що претендувати на опозицію до Всевишнього. Ну от... Розлогі рожеві хмари курилися у неї над головою, у верховітті скляного купола та над ним, рвучи прямовисні лінії модернового ресторану, а вона сиділа в червоній сукні, короткій настільки, щоб було видно гарні виточені ноги без панчіх, і вітер кондиціонерів шастав там, де нічого не одягнено, і це розраховало її спочатку, нудна, а потім все запальніша пісня. Але поки що... Гойна дівчинка. Така пустунка, з такою от собі сверблячкою між ногами.

Вона народилася і виховувалася, якщо це можна назвати вихованням, у забезпеченій родині. Одне це означало для мешканців архіпелагу третього світу те ж саме, що велика синя зірка запалилася несподівано в степах, – одна-єдина на чорне провалля неба. Хочу – сяду, хочу – враз потону в помийниці марнославства, зійду за туалетом і буду висвічувати кому завгодно, що принаймні було близьке до істини, доки вона, Ілона, не второпала прихованого змісту, а читай, відверто цинічного проживання свого дарованого життям проміжку часу. Констатація грішить тупим аморфним перегуком слів, однак вона на цьому розумілася більше, ніж її ровесники. Але повторимо з неприємною для когось акцентацією, що вона народилася в дуже забезпеченій родині, а не просто багатій. Вона належала до небагатьох мажорних сімейок, які дозволяли вставити поперек слово самому Першому секретарю, а потім Президенту, і при цьому залишитися не тільки при чільній посаді, а навіть посісти в очах суспільства ще більшої шани, отримати якусь медаль чи відзнаку. Батько у неї мав роботу, а вірніше, посаду директора авіабудівного заводу. Це був кремезний сільський здоровань, що тяжко, але не досить довго вибивався у люди. Принаймні дпрочити йому випало всього років п'ять чи шість, а все тому, що його батько чи якийсь родич потрапив під час Другої вітчизняної в концтабір і був там найсправжнісіньким капо, табірним начальством тобто, вважай, інтелігенцією. Різниці для советів аж ніякої не було, де ти влаштувався капо, в Аушвіці чи Майданеку, головне, ти відлинював від роботи та виконання обов'язку наглядача десь на Соловках. Зачасту це нудні справи та непотрібні, але вирішувалися довго, коли зважити на нетерплячку, ну, таку, як похолостити державну казну. Але вона мало спочатку на цьому розумілася. Хоча від народження вже була дорослою, і навіть мати одягала її спочатку в стропі штани, майже по-хлоп'ячому, а потім у свої дорослі сукні,

перекроєні власноруч. По її народженню, до її мінімального подорослішання та змужніння, якщо підходить сюди таке слово, батько сягнув усіх величей тодішнього успіху, що обумовлюється та гарантується владою, а тому в її життя входили знамениті і менш відомі люди, як двірникові входять ужиття сміттярі та збирачі пляшок. До цього вона звикла, а ще більше до балачок на всілякі заземлені теми, політичні теми, заборонені теми. Припустимо, слово «смерть» для неї звучало якимось зачарованим хоралом голосів у кришталевих небесних сферах: дівчинка часто любила дивитися на небо, напевне, когось копіюючи, бо, як заведено, всі у сім'ї були атеїстами і моралістами найвищого, найвишуканішого польоту, але це не основне. Дотикання до містичного слова «смерть» пронеслося тремтячою щасливою смугою через усе її дорослішання, а потім затихло, полишивши на її свідомості відбиток першого поцілунку чи першої ночі, коли позбавили дівочості. Тільки тихого вересневого полудня, ще не притрушеного вітром, до неї долетіло це слово. Це був моложавий генерал, з сивими скронями, достатньо молодий, щоб завести не один роман, з чистим поглядом хронічного алкоголіка, якому чини та нагороди, присутність владної політики, відповідальності та обов'язку не дають пуститися у всі тяжкі. Тоді вже було багато чого позаду, але слова, сказані генералом, її вразили, і вона враз відчула між ногами чисто фізичне задоволення, яке вже потім вона констатує як оргазм. Десь побіля того, але не точно саме це. Генерал – людина великосвітського штибу, тому теж був неупереджений у пошуках чистих задовольнень і в досягненні цих маленьких життєвих утіх. Генерал стукнув кулаком по столі, від чого його обличчя з прямим поглядом, з сірими водянку-ватими очима, випнутими вилицями та йоршиком білявого волосся робило його образ правдивим та романтичним; тож він стукнув по столі кулаком, і на запитання її батька Митрофана, що колись навіть навчався у семінарії, чому ми не перемогли в Афганістані, – чітко, під дзвін кришталю і криги, що плавала у жовтому віскі, гаркнув: «А тому, що треба було більше розстрілювати. Наших. Наших, а не їхніх. Заградзагони. Польові суди. А так розпустили нюні. Треба цим сучим синам було побільше випускати тельбухів, а інакше ми скотимося в прірву, що скоро американці почнуть будувати у нас капіталізм...» Митрофан, майже копія генерала, тільки трохи більший, запально підтримав, а мати Ілони, Анастасія, пишногогруда красуня з великими фіалковими очима, з розпутною родимкою на верхній губі, палко обігріла вояку поглядом, і він замовк, задоволено упав великим і дужим тілом в крісло доби сталінського ренесансу, так, начебто після великої військової операції, котра закінчилася тотальною перемогою, після якої лишився жити тільки командир та його джура, і урочисто обвів усіх своїми пламенючими від випитого та сказаного очима. Майже всі його підтримали, але найбільш палкий погляд він отримав від Ілони, що помітилося у генеральській свідомості підстаркуватого селадона, хоча йому, генералу Паші, сватали Нору, старшу сестру, що вже випинала принадами набагато більшими, ніж молодша, мала характер стриманіший, не з такими широкими забаганками та романтичними сентенціями. Після цього розмова змилася в інше русло, де обговорювалися всілякі політичні казуси, що їх переговорити та переписати немає змоги та сенсу. Починалося Карибською кризою та заворушеннями у Польщі. Але для неї зупинився цей час, на веранді батькової дачі, під невимовно яскравим вересневим небом, з помаранчевими кетягами горобини, легким, як пір'я, першим листям, що падало на грона винограду, холодні та свіжі, з білою скатертиною, розмальованою хаотично плямами червоного вина, і поруч з цим дужим чоловіком із втомою переможеного солдата на присадкуватому чолі. Той, про кого вона думала і мріяла, перечепився дорогою і впав, так і не діставшись до неї. Але вона

більше його не бачила. Того дня генерал, як і всі чоловіки, упився, а першим набрався Митрофан, що бувало не так рідко, але здебільшого він мав коняче здоров'я, невтримну оловічу снагу. Генерал Паша, так його називали, похитуючись, відмагаючись від допомоги хазяйки, поплився у свою кімнату, тобто відведену особисто для гостей, і зустрів у напівтемному прикарабку двоє палаючих очей, від подиву чи ляку навіть наполовину протверезів, видаючи булькаючі звуки. Тоді він видав щось подібне до переможного оклику упнувся губами, пашучи диким перегаром, смачним поцілунком у розтулені зовсім по-дорослому уста, вправно заліз під спідницю, стягнув до колін мереживні трусики з Ілони і спробував щось зробити, але нічого не вийшло. І виною не лише спиртне. Позаду виринуло безпристрасне обличчя Нори, гордовите, з чітким профілем, справжньою аристократичною блідістю, з тілом, що уквітчувалося красивими грудьми, обтягнутими туго білим светром, а тому Паша сказав, напевне, подумавши щось: «Пардон», – і зник за важкими дубовими дверима. Так, вона більше його не бачила. Але від того дня для неї увійшло в кров, вона свідомо записала у своєму щоденнику каліграфічним почерком: «Секс і смерть».

Перекреслила і дописала: «Смерть і секс, ніякого кохання». Ілона свідомо викинула з пам'яті те, що Норка покликала її, коли вона в задумі дивилася на рвання хмар, усміхаючись у себе дивно, зачаровано, і поманила її, прискаючи зі сміху: о, коли вони сміялися, то були дійсно подібними, хоча останнє часто викликало у Митрофана підозри, бо всі у сім'ї біляві, а, подивись, ось Ілона майже тобі мадярчення, красива і холодна, видно, жорстока і хтива, навіть спльовував через плече, коли думав про неї, але для того, щоб не зурочити. А тоді вони зазирали у вікно. Генерал Паша лежав на дивані й мастурбував з зачарованим виглядом гордого обличчя, яке годилося для фотокарток, а не для подібних споглядань чи відвідин. Перед ним стояла якась картинка, і він раз від разу повертав голову. Видавалося, що голову повертає пам'ятник, щонайменше бюст. Ілона мимоволі підняла до грудей руки, і вихопилося у неї: «Дурепа!» Але вже за хвилину вони нічого не пам'ятали, а просто сміялися, сміялися просто так. Пізніше, через багато років, у ліжку з однією особою невиразної статі, вона автоматично увімкне телевізор і побачить чеченського бойовика з натхненним обличчям, і почує його промову, в якій ішлося про те, що він власноручно, з великим задоволенням відрізав голову генералу Паші. Відрізав повільно, щоб той кричав і всирався, сцяв і благав. Різав кишеньковим, московського виробництва ножиком з авіаційної сталі. За муки чеченського народу. Магомет єдиний пророк і так далі. На екрані затріпотіли чорно-білі кадри, з'явилося обличчя Паші, зараз подібного на залізничного бомжа, з заслинявленим ротом, сльозливими очима, вузьким набалушеним чолом, посіченим зморшками, над якими зависло збите в кетяги волосся. Він щось намагався сказати, але мова нагадувала щось середнє між мовою бабуїна та фенькою привокзального залізничного київського бомжа. Потім була показана сама страта, зафільмована невміло дикунським оператором, але дотошно, як першокласник переписує чужий твір, мало йому зрозумілий, але з усіма подробицями. І лише тоді вона поцілувала свою подругу туди, куди та вперто три роки її просила, – про це трохи пізніше. Після того вона його не бачила, але якась тяжка і водночас легка пам'ять прихоплювала її у найскрутніших ситуаціях і виводила з найнеприємнішої історії. Все воно буває до пори, але зараз повернемося знову трохи назад.

Вона не любила віддаватися спогадам, але якщо вони приходили, то Ілона раціонально проціджувала їх, розкладаючи поличками, відшліфовуючи у пам'яті так, як їй потрібно.

Це частково вдавалося. Тоді вже лежала зима, чиста і світла, з маленьким фіолетовим колом сонця на горизонті. Мати, яка здебільше від нудьги, щоб не кинутися в довгу чергу коханців, займалася вихованням доньок. Вона доходила до солодкавого маразму або до нестримної деспотії, що було одне й те ж. Вона вибирала ім'я одяг, навчала правильно поводитися, говорити, наглядала за репетиторами. Вона мила їх особисто, продивляючись усі жіночі місця, пильно, ретельно, аж тоді відправляла спати. І ось так до п'ятнадцяти років. Старша Нора бунтувала, але ця буря в склянці води нічого не давала: мати скаржилася батькові, подаючи це зовсім інакше, і той строго карав правопорушницю, яка з самого дитинства надміру любила ласощі та гроші. Трохи згодом, через кілька років, вона помстилася матері у досить жорстокий спосіб. Тож лягав за вікнами фіолетовий зимовий день, де тіні перепліталися з тінями, вітер стріляв кришталевою пилюкою, все западало в паморочливі сині ями і таке інше. Мати загнала Ілону до великого мідного таза епохи царя Тутанхамона чи навіть древніше; зазначимо, що мати від нудьги та бездіяльності займалася спіритизмом, почитувала літературку, яку тоді ще вилучали з ужитку. Анастасія не визнавала нічого, окрім широких тазів, пила трав'яний чай з музейних чашок, обмеживши себе якнайбільше у цивілізації. У відкритих дверях Ілона побачила роздягнену сестру, зі спини: пряма лінія плавно від лопаток переходила донизу, розчленяючи дві половинки сідниць, обмальовувала їх, виточуючи красивої форми довгі ноги, як би зараз сказали, ноги манекенниці. А мати в той час працювала мочалкою. Сонце, фіолетове, наливаючи повітря ультрамарином, сповзало за пласкі дахи. Тоді Ілона, задихаючись, сказала:

– Мамо, ти ще не терла там.

Це вона сказала холодно, тримаючи розроєні почуття та думки, і Анастасія почала працювати ніжно між ногами губкою, потім, наче про щось здогадуючись, завмерла на хвилину і продовжила далі, проказавши:

– Ти там зовсім вже доросла. Скоро сама будеш...

– Так... Тоді давай...

– Облиш.

І мати поплескала їй любовно по голій задниці. Сестра витанцьовувала перед дзеркалом, то збираючи на голові волосся, то пускаючи його попелястими водоспадами на дорослі вже плечі. Розставляла ноги, показуючи пух між ногами та рожеву плоть, нагиналася, викручувала сідницями: вона відвідувала драматичний гурток. Потім тихо промовила, мабуть, нічого не помітила або не звернула уваги, що холодно, і зачинила двері. Фіолетове сонце рожевими павуками лягало на сніг. Мати вже поклала їй на тапчана і натирала якоюсь цілительною маззю, рецепт котрої написала їй поштенна генеральша. Ілона дивилася на червоне сонце, що залітало в проймища між будинками, нічого не думала, бо мріяти розучилася змалку, якось почувши від батька, що від пустопорожньої мрії та балачок одні нещастя. І тут з нею сталося те: тілом пробігла легка судома, потім тіло обсіпало сиротами,

в голову шугонуло, і вона оп'яніла, провалюючись на миттевість у насолоду, до цього ще не знану; коли отямилася, їй видалося, що пройшли роки, але то були секунди: в роті сухо, світ якийсь мізерний, наче звузився, і таке інше, що слідує відразу за першим оргазмом. Це було до зустрічі з генералом Пашею. Потім вже з'явився він. Це вже не про генерала Пашу, убієнного чеченським партизаном.

Анастасія, солодка блондинка, чистокровна, а не фарбована, еліта в кількох поколіннях, якщо зважити на час, який пройшов від переляканого натовпу матросні, що брала Зимовий палац у далекому Петербурзі. Анастасія з упередженим волооким поглядом зелених непроникних очей, з античним профілем, з віршами Кітса на устах і зі снами про Вознесенського, з талією Юнони, грудьми Афродіти, обличчям цариці Савської повзала серед гостей з грацією шовкової гусениці і натрапила на молодого чоловіка в картатій сорочці, з важким селянським обличчям, але не звітреним, таким, як бувають обличчя селян середньої смуги. Він вразив її цільність. Ця потлоч, яку вона так і називала, що зібралася на її день народження і грала на гітарах заборонені пісні, в той час як їхні батьки запроторювали або відправляли на довічне життя до Сибіру за подібні куплети цілі ешелони. Але час всього минає. Все так нагадує карну хроніку. Нам не лишили виходу, показавши, де він, той вихід, знаходиться. Тож за короткий час встигли вихолоститися, перейняти такі-сякі звички, а тому не без підстав маман мала статус світської левиці, яка нічогісінько не тямилася у житті, дала одурити себе простому потомственному селянкові, напевне, не без майбутнього і не без царя в голові. Було напрощуд дивним, що Анастасія, випечена на молоці усіляких інтриг, була такою дурною. Вона ще була дуже спокусливою, принаймні ця ілюзія жила у ній аж до народження Ілони. Потім, звісно, на неї наплило, чи упало, чи вдарило блискавкою прозріння. Вона закохалася: зі своєю осиною талією, медово-молочною шкірою, шаленим інтелектом, а ще більшим спадком. Вона глупо віддалася семінаристу порозмовлявши з ним про рух світил, про єврейське питання, про національні особливості українського сексу й іншу тягомотину Ніч була просто чарівною, обое нічого не розуміли, хоча він, Митрофан, поклав її на ліжко і з півгодини дивився довгим поглядом блазня, наче перед ним лежало тіло нещодавно загиглої. За дверима щось гуркнуло, і переляканий, як кінь, семінарист завалився у ліжко, що і вирішило його долю; він почав шукати її губи, а вона, вдаючи романтичну пристрасть, взялася стягати з себе крепдешинові чи кремплєнові лахи, повторюючи соковитими устами якийсь чотиривірш давно забутого поета. Таки під ранок їм щось вдалося зробити, після чого молодий, майбутній, так і не збулий священик ходив, як ковбой, розставивши ратиці, а Анастасія хворіла, скаржачись мамі на передчасні місячні. Отими недолугими брехнями і вирішила його кар'єру. Мама не була такою недорікуватою, а подивилася на неї з-під окулярів, закурила папіроску, сьорбнула кави з коньяком і запитала: «Хто він?» Коли довідалася, що спокусник майбутній священик, мати задумалася, закурила другу папіроску і вже наприкінці, коли недопалок полетів у попільничку графів Разумовських, кинула недбало: «Це, дорогуша, треба виправити, якщо ти хочеш з ним лишитися... Да, подумай, хіба мало мужчин буде у тебе на шляху... і кожен єдиний?» І очі в неї лукаво, але не зле загорілися. Вона навіть не слухала, що Митрофан – то її найдорожчий, найчарівніший, найвеличнійший. Хіба мало лягало на її шляху. Матері насправді було незручно, зовсім не комфортно, що її доньку, одну-єдину, як негри шльондру, взяли просто так, ну тьху, дійсно, як чорний за пару шовкових трусів студентку. Позорно і водночас так дерзновенно, що мати пішла до буфета, налила собі коньяку і одним махом випила, блиснувши

карими, ледь не чорними, з антрацитовим полиском очима. Проте час теж нічого не вирішив. Тож довелося справляти весілля. Любов – це глина, з якої вимішується життя, але ніколи не прийде комусь в голову споживати ту глину, якщо у нього є здоровий глузд. Тож відгуділи тихцем весілля. Зять виявився на диво здібним учнем. Він дійсно виправдав довір'я тата і мами Анастасії, пробравшись таким робом у верхівки ЦК, а названі родичі роззявляли з переляку та здивування роти, як цей селяк балансував на межі тюрми та могили. Головне, вони нажили немало добра, а ще двійко дівчат. Потім настала криза. Криза полягала в гедоністських уподобаннях Митрофана. Так, так. Так вона і говорила чоловікові, заливаючись гіркими слізьми, стаючи у позу, завжди біля люстра, щоб бачити себе. Всю свою пристрасть, знівечену молодість, хоча потайки вона зовсім так не вважала, бо молодість затрималася у її свідомості десь спочатку, як вона зустріла Митрофана. її навчали подібній методи, але вона ледь-ледь вульгаризувала, а ще самотність ніяк не давала попроситися з люстром, улюбленими часописами, телевізором, телефоном і дітьми. Вона дотошно перераховувала усіх коханок, навіть останніх пойд, що отримували за це платню і які приїздили на дачу в немірній кількості, навіть у ті часи існувала така професія. Ілона з великим захопленням, бо була улюбленицею тата, вітала всі його уподобання. Це її щиро проймало і було розвагою в цьому одноманітному житті статків та повсякденного лінкування, зі снобістським поглядом на високі вершини людського становлення, що закінчувалося нічною мастурбацією, печальною, але прекрасною.

Отоді з'явився він. Перед самою перестройкою. Білокурий красень з гладко зачесаним волоссям, високий, з купою м'язів, що грали під білою накрохмаленою сорочкою, на манжетах котрої горіли зірками золоті запонки; його шкіра, чиста, як з реклами, що вона, жадібно впинаючись очима, бачила в Гонконзі, потім вулицями розхристаного Брюсселя, коли тягнула п'яного чоловіка до його «шестисотого», хапаючи поглядами набріолінених та накокаінених, з прямими спинами, гордими поглядами, яким далеко не треба нікуди ходити, а просто насолоджуватися життям. Так чи не так гадала Анастасія, вже поховавши у намулі повсякденної рутини, коли ранок пінився кавою, димівся синьо легенькою цигаркою і безкінечними телефонними розмовами. Вона почала повніти, робилася неохайною, часто забувала навіть почистити зуби, що було основою домашньої гігієни. І тут з'явився він, тридцятирічний красень з римським профілем, осовілими жовтими очима, що усміхалися в себе; і мати поштенного сімейства не витримала. Вона впала в обійми злої пристрасті. Нічого так не збуджує людину, як чуже нещастя; інакше б життя втратило сенс, а тому половина людства припинила б торування цивілізації. Але навряд чи Борис про це здогадувався, – так звали нового приятеля Митрофана. Борис з'явився якраз за рік до того, як його шеф попав у немилість. Він був з тієї породи радісних селяків, що не відає та і не задумується про складності життя, – воно, оте життя, радісно лягає прямо в руки навіть тоді, коли світ скочується у безвихідь. Він мав простодушний характер, веселий і незлобливий, коли не стосувалося справ організаційних та державних. Він вірив у все, що робив; навіть коли комуністичний режим упав, він беззастережно перекинувся до іншого табору, разом зі своїм шефом, тобто Митрофаном, заповзівся налагоджувати тіньовий бізнес. Тому він не довго гадав, що робити з пристрастю Анастасії, а взяв її за пишні форми і завалив у ліжко. Він був уродженим самцем, породистим, наскільки можна мати породу в третьому світі; тож він був-таки справжнісіньким кобелем, але не без своєї думки в голові: ті тяжкі іспити, що раз по раз ставило йому життя, пролітали повз його увагу, як

перелякані сірі горобці, – він напросто їх не помічав або не хотів помічати. Навіть тоді, коли йому доводилося когось позбавляти життя. Це було втілення поганського бога, хоча в питаннях релігії він не знався; в його свідомості не вкладалося страждання як домінанта всього людства. Він був далекий, на гарматний постріл, від релігії. Він щиросердно плював на всілякі заборони. Напевне, тому за цю безкомпромісність, за нахабство його і цінував Митрофан.

Дві її доньки несподівано зникли з поля існування, що, звісно, було неприпустимою помилкою Анастасії. Нора цинічно сказала з шиплячим присвистом, що затагне цього білокурого лоха в ліжко, – і таки добилася свого, посадивши власну матір на валеріану, скинувши в чорну річку депресії, але помста вийшла спонтанною, бо дівка таки влипла, попала під магнетичний вплив, що випромінювало вічно щасливе ество Бориса. Ілона останньою дізналася про цей вислід подій, бо як вона не змагалася з пристрастю, але вдіяти теж нічого не могла. Вона нипала містом, мастурбувала до отупіння, пропускала уроки, випивала дешевого портвейну, травлячись у запітнілих забігайлівках, а мати вигадувала довгі романтичні листи, які нікому і ніколи не відправляла, поливаючи їх щедро слізьми. Все, звісно, перед дзеркалом. Про Норину пристрасть дізнався батько, але промовчав, щось мугикнувши під носа, а потім прямо запитав у Бориса: чи той одружиться з його донькою. Борис ствердно кивнув головою, і вони знову поринули у справи, наче нічого не трапилося. Нора мала всі дані гарної нареченої: закінчена театралка, вона і в житті намагалася дотримуватися подібних схем. Вона мала вишукану зовнішність, елегантність, але іноді у її бездумних фіолетових, майже неправдоподібних, як квіти, очах пролітала іскорка глупоти, що і робило Нору чарівною улюбленицею чоловіків. Вона була протилежністю холодній і прагматичній Ілоні, і хоча вона не менше тринькала грошей, але робила це з грацією дитини, що плескає у долоні, коли бачить роззяву-пішохода з розваленим черепом. Вона у свої двадцять з лишнім поводитись, як велика дитина, чого не скажеш про Ілону. Хоча це упереджена думка. Стосунки між сестрами доростали часом до немислимої напруги: вони уперто конкурували між собою. Ілона ненавиділа сестру холодною ненавистю. До цього ж ще додалася рано розквітла пристрасть. Ця ж пристрасть підстьобувала солодку Нору, а ще більше – нелюбов до матері, хоча останнє вона аж ніяк не усвідомлювала через недалекість свого розуму. Якраз на цей складний період припала опала Митрофана. І скоро він вже заправляв на кістковому заводі у приміській зоні. Про що пізніше не пошкодував, – за ним, як вірний пес, подався Борис. Там, серед затхлих озер, і почалося її, Ілони, дорослішання, якщо це можна назвати таким словом, бо вона від народження була розумною дівчинкою, а тому світ проходив крізь її бачення, як крізь решето психоаналітика. Чоловічий розум, – так вона сама про себе згодом вирішить. Вона таки спокусить Бориса – п'яного і благодушного, розпростертого у гамаці під нічним червневим небом, з білим полотнищем Чумацького Шляху над горбом зеленого парку, де болотяний дух вічно сусідить, змішується із запахами матіоли. Вона прийде в одному зеленому светрі, скине його через голову, рвучко теліпнувши красивими грудьми, і ляже до нього у гамак, а той не довго задумуватиметься, бридячись отієї відвертості, візьме її м'яко, легко, але без жаги: його навіть лякала ця дівчина. Але на цьому все і закінчиться, як у короткому індійському фільмі. На цей період припадає її любов з Андрієм Побіденком з робочого кварталу, батько якого, колишній інтелігент на прізвисько Принц Дакарський, уславився як арабофоб, а тому мав досить високий авторитет серед усіх водіїв та робітничого люду,

а ще її той світ захоплював і привабливо тягнув, як солону пожежа; вона бродила робітничими кварталами, приспаними сивухою та кислим пивом, вдихаючи ніздрями той запах затхлості та відчаю, від якого спирало горло, а ніздрі її орлиного, але витонченого носика піднімалися двома маленькими живими істотами. Потім упали літаки, і вона сновигала між трупами, причмелена, соромлячись радості дійства, жаху, паркого, як оцей місяць серпень; а потім з'явився батько. Він ударив її по обличчю, і тоді вона розповіла про Андрія, але так, як цього хотіла, як їй кортіло дістати більше Бориса. Андрій з переляку почав битися головою об стіну, бо трое в білих сорочках загнали його в підвороття, і тоді з'явився цей обідраний Лаврентій і розігнав їх упевнено дрючком. Тоді, під ніч, вона багато чого для себе означила, – так, одним порухом, вималювавши подальше життєве пересування. На диво, вона чомусь часто уявляла, як Андрій чує кроки, напевне, пошепки їх перераховує, збивається, але в тиші видно, як ворущаться його губи з прилиплою цигаркою, а очі наче у молодого лошака, їй робилося дуже смішно, коли пригадувала, як він тікав, відмірюючи велетенські кроки, а потім уткнувся в стіну старого млина. І почав битися головою, обдираючи шкіру на обличчі, а батько, Борис та начальник міліції в білих випрасуваних сорочках стояли і реготали. І тут з'явився зовсім незрозумілий чоловік, якого вона потайки страшилася, але теж тяглася до його обідраних лахів, ненавидячи щось таке, що її раціональний мозок аж ніяк не міг означити. Прийшов Лаврентій з дрючком і відігнав трьох здорових чоловіків. Тоді Борис пообіцяв його прибити. Але все це вона пам'ятала якось в тумані, розплило, останні роки майже ніколи не згадуючи Андрія, але він виникав поперіч її відшліфованої пам'яті, їй робилося незручно, некомфортно, але скоро вона почала трохи цікавитися його долею, несподівано зрозумівши, що світом правлять-таки більше сили ірраціональні, ніж раціональні, ну, принаймні вони завжди проявляють себе так несподівано, як пронос на безтуалетному Хрещатику.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<http://www.litres.ru/oles-ulyanenko/znak-savaofa/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.